

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Lainsäädäntömuutosten vaikutukset pikaluottoyrityksiin

Kuitunen, Mikko

2012 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Lainsäädäntömuutosten vaikutukset pikaluottoyrityksiin

Kuitunen, Mikko
Liiketalous
Opinnäytetyö
Marraskuu 2012

Kuitunen Mikko

Lainsäädäntömuutosten vaikutukset pikaluottoyrityksiin

Vuosi 2012 Sivumäärä 41

Opinnäytetyössä tutkitaan oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonin asettaman oikeusministeriön työryhmän pikaluottoja koskevan lakiesityksen vaikutuksia pikaluottoyrityksiin. Tutkimusongelmana on selvittää kuinka mahdollinen lakiuudistus vaikuttaisi pikaluottoyrityksiin ja niiden toimintaan. Pikaluottoyrityksiltä halutaan saada näkemystä siitä, kuinka ne haluaisivat, että alaa säädeltäisiin. Lakiesityksen keskeinen kohta on korkokaton säätäminen, mikä vaikuttaa oleellisesti pikaluottoyritysten kannattavuuteen.

Työn teoriaosuus käsittelee pikaluottoja: alan historiaa, tilastoja sekä pikaluottojen nykyistä lainsäädäntöä. Lähdeaineistona käytettiin pikaluottoalan kirjallisuutta, ajankohtaisohjelmia sekä internetlähteitä ja haastatteluita. Lakiesityksen pääkohdat käydään läpi, jonka jälkeen analysoidaan sen mahdollisia vaikutuksia.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen teemahaastattelumenetelmä, koska tutkittavasta aiheesta haluttiin löytää tai paljastaa uusia asioita. Tutkimuksen kohteena olivat kolmen pikaluottoyrityksen toimitusjohtajat. Tutkimusaineisto kerättiin puhelimitse haastattelemalla.

Haastatteluista ilmeni, että positiivisen luottorekisterin perustaminen on vältämätöntä, mikäli pikaluottoyritysten asiakkaiden luottokelpoisuuden arviointia halutaan parantaa. Lakiesityksessä ehdotettu korkokatto tukahduttaisi todennäköisesti pikaluottoyrityksen ydinliiketoiminnan, jolloin suurin osa alan yrityksistä joko siirtyisi toimimaan toiseen maahan tai lopettaisi toimintansa kokonaan. Lisäksi pikaluottoyrityksille tulisi asettaa tarpeeksi suuri oman pääomanvaatimus sekä vuosittainen jäsenmaksu, mikä parantaisi alan valvontaa.

Kuitunen Mikko

Effects of changes in legislation concerning quick loans at credit institutions in the market

Year 2012

Pages 41

This thesis investigates how the new consultation document concerning quick loans influences the business of quick loan companies. The new consultation document was introduced by a working group appointed by the Minister of Justice, Anna-Maja Henriksson. The research problem addressed in this thesis is the question of how changes in the legislation would affect quick loan companies and their daily business. The research also attempts to understand how credit institutions would like to regulate the quick loan business. The essential element in the new consultation document is the rate cap, which substantially affects the profitability of the quick loan companies.

The theoretical section of the thesis examines of the history of quick loans in Finland, and reviews relevant statistics and the existing legislation in this area. Source material was derived from professional literature, magazine articles, Internet sources and interviews. The main elements of the working consultation document are reviewed and after that thesis analysis potential influences of the consultation document.

The research was conducted using a qualitative theme interview, since the purpose was to investigate an unfamiliar area. The material was collected by interviewing three CEOs of quick loan companies. The interviews were conducted on the telephone.

The interviews revealed that a positive credit registry is the only reliable way to upgrade the evaluation of the creditworthiness of a customer. The proposed rate cap of the consultation document would rapidly suppress the business of quick loan companies. Most of the quick loan companies would either move to another country or discontinue their business activities. Sufficient capital requirements and an annual membership fee for all credit institutions would help to improve supervision in the sector even further.

Keywords quick loans, fast loans, changes in legislation

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Tutkimusongelma ja työn tavoitteet	6
1.2	Työn rakenne ja lähdemateriaali.....	7
1.3	Käsitteet	8
2	Pikaluotot	9
2.1	Pikaluottojen historia	9
2.2	Pikaluottojen kulut	10
2.2.1	Pikaluottojen ja perinteisten kulutusluottojen erot	12
2.3	Pikaluottojen käyttäjät ja käyttökohteet.....	12
2.4	Tilastotietoa Suomen luottomarkkinoista.....	14
2.4.1	Pikaluotot ja maksuhäiriöt	16
2.5	Pikaluottoihin liittyvät ongelmat.....	19
2.6	Pikaluottojen mediajulkisuus	20
3	Pikaluottoja koskeva lainsäädäntö.....	22
3.1	Edelliset lainsäädäntöuudistukset.....	23
3.2	Lainsäädäntö muissa maissa.....	24
3.3	Suomen pienlainayhdistys	24
4	Oikeusministeriön lakiesitys.....	25
4.1	Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi	26
4.2	Luotoista perittävien kulujen tarkempi sääntely	26
4.3	Vastapuolen maksettavaksi tuomittavat oikeudenkäyntikulut	27
4.4	Pikaluottojen tarjontaoikeuden rajoittaminen	27
5	Tutkimus.....	28
5.1	Tutkimustulokset	29
5.1.1	Asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi	29
5.1.2	Pikaluottojen hintasääntely.....	30
5.1.3	Lakiuudistuksen tarve	32
5.1.4	Lainsäädännön tiukentamisen vaihtoehdot.....	33
6	Johtopäätökset ja yhteenveto	34
	Lähteet	37
	Kuviot	39
	Taulukot	39
	Liitteet.....	40
	Liite 1: Haastattelun kysymysrunko.....	40
	Liite 2: Todellisen vuosikoron laskentakaava	41

1 Johdanto

Pikaluotot herättävät ihmisissä tunteita laidasta laitaan. Toiset pitävät niitä koronkiskontana, kun taas toisten mielestä ne ovat täysin hyväksyttävää liiketoimintaa. Ajanmittaan pikaluottoalalle on muodostunut suuria haasteita. Pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä on kiristetty siitä lähtien, kun ensimmäiset pikaluottoyritykset ilmaantuivat Suomen markkinoille 2000-luvun puolivälissä.

Mediassa on käsitelty pikaluottoyrityksien kannattavuutta. Eräät alan yritykset ovat rahantekokoneita, kun voittoa kertyy yrityksen liikevaihdosta jopa kaksikolmasosaa. Alalle tulee jatkuvasti uusia yrityksiä ja vastaavasti heikoimpia poistuu, kuitenkin menestyvimmat yritykset ovat toimineet alalla alusta asti. Pikaluotottajien suuret voitot ja ihmisten velkaongelmat ovat vihastuttaneet monia ihmisiä ja pikaluotottajia on syytetty koronkiskonnasta. Yksityishenkilöiden taloudelliset ongelmat ja julkinen keskustelu ovat johtaneet pikaluottoja koskevan lainsäädännön muutoksiin. Viimeisimmät lainsäädäntömuutokset astuivat voimaan vuonna 2010. Useimpien asiantuntijoiden mielestä pikaluottoihin liittyvät velkaongelmat eivät ole kuitenkaan oleellisesti vähentyneet. Yksityishenkilöiden velkaongelmat ovat nykyisessä maailmanlaajuisesti huonossa taloudellisessa tilanteessa pikemminkin kasvaneet.

Pikaluottokeskustelussa tapahtui merkittävä käänne marraskuussa 2011, kun kansanedustajat Sampsa Kataja ja Lenita Toivakka tekivät lakialoitteet pikavippien kieltämisestä ja tiukasta rajoittamisesta. Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson asetti joulukuun alussa 2011 työryhmän valmistelemaan lakimuutosta pikaluotoista aiheutuvien velkaongelmien vähentämiseksi. Lakiesitys valmistui huhtikuussa 2012.

1.1 Tutkimusongelma ja työn tavoitteet

Opinnäytetyön tutkimusongelmana on selvittää oikeusministeriössä 2012 laaditun pikaluottoja koskevan lakiesityksen vaikutuksia pikaluottoyrityksiin.

Työssä pyritään löytämään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Miten lait tulevat vaikuttamaan pikaluottoyritysten toimintaan?

Onko lakiuudistus tarpeellinen?

Mitä vaihtoehtoja lakiesityksellä yritysten mielestä voisi olla?

Tavoitteena on arvioida, miten lakimuutos vaikuttaa pikaluottoyrityksiin ja kuinka tarpeellisia muutokset todellisuudessa ovat. Ensimmäiseksi pyritään selvittämään pikaluottojen todellinen tarve ja tilanne markkinoilla. Toisaalta työssä halutaan luoda puolueetonta näkökantaa siihen, mikä olisi paras ratkaisu pikaluotto-alalle yrittäjien näkökulmasta. Opinnäytetyö on suunnattu kaikille pikaluottoalasta kiinnostuneille henkilöille.

1.2 Työn rakenne ja lähdemateriaali

Työ koostuu kahdesta osasta: teoria- ja empiirisestä osasta. Teoriaosassa määritellään pikaluotot sekä kerrotaan niiden käyttäjistä sekä käyttökohteista ja luodaan yleinen katsaus pikaluottomarkkinoihin Suomessa. Yleisen osuuden jälkeen tarkastellaan pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä ja sen kehitystä. Teoriaosuuden tarkoitus on auttaa lukijaa ymmärtämään tutkimusta paremmin. Oikeusministeriössä laaditun pikaluottoja koskevan uuden lakiesityksen pääkohdat käydään läpi teoria osuuden jälkeen. Työn empiirisessä osassa tutkitaan, kuinka oikeusministeriön ehdottama lakiuudistus vaikuttaisi pikaluottoyrityksiin ja niiden toimintaan.

Pikaluotoista on toistaiseksi julkaistu vähän kirjallisuutta, mikä hieman haittaa virallisen lähdemateriaalin saantia. Tutkimuksia pikaluotoista on kuitenkin tehty ja niillä on suuri merkitys tälle työlle. Työssä pyritään käyttämään virallisimpia, saatavilla olevia julkaisuja, kuten viranomaisten tekemiä selvityksiä. Internetistä saatuun tietoon suhtaudutaan aina varauksella ja kriittisesti. Aiheesta on tehty myös muutamia hyviä ajankohtaisohjelmia, jotka edesauttavat työn tekoa. Monipuolisen lähdemateriaalin varmistamiseksi haastateltiin yhtä pikaluottoyrityksen edustajaa ennen varsinaisen tutkimuksen tekoa.

1.3 Käsitteet

Pikaluotolla, pikavipillä tai pienlainalla tarkoitetaan pieniä, vakuudettomia, lyhytaikaisia lainoja, jotka myönnetään Internetin tai matkapuhelimen välityksellä. (Rekonen 2007, 14-15.)

Pikaluottoyritys tai pienlainayritys on pikaluottotoimintaa harjoittava yritys.

Vahvassa tunnistamisessa käytetään vähintään kahta eri todennustapaa. Vahvaa tunnistamista on esimerkiksi se, kun pankkikortilla maksettaessa maksajalta vaaditaan sekä pankkikorttia että siihen liittyvän tunnusluvun tietämistä.

Tupas-tunnisteilla tarkoitetaan vahvaa sähköistä etätunnistamismenetelmää. Verkkopankkitunnukset ovat yleisimmin käytettyjä tupas-tunnisteita.

Todellinen vuosikorko on korkoprosentti, joka sisältää kaikki luottokustannukset laskettuna vuosikorkona luoton määrälle lyhennykset huomioon (Kuluttajavirasto 2008). Se on laskettava kuluttajansuojalain 7:11§:n säätämällä tavalla (Liite 2.) ja ilmoitettava vähintään yhden desimaalin tarkkuudella.

Positiivinen luottorekisteri eroaa nykyisin käytettävästä *negatiivisesta luottorekisteristä* siten, että se kertoo mahdollisten maksuhäiriöiden lisäksi tiedot kaikista henkilön ottamista lainoista ja niiden hoidosta.

2 Pikaluotot

Pikaluotot, joita joskus kutsutaan myös pikavipeiksi tai pienlainoiksi, ovat pieniä vakuudettomia lainoja, jotka myönnetään Internetin tai matkapuhelimen välityksellä. Ne ovat suuruudeltaan tyypillisesti 50-500 euroa ja laina-aika on lyhyt: useimmiten 14-30 päivää, joskin 90 päivän laina-aikojakin on. Kuluttajasuojalain mukaan pikavipit ovat etäluottoja, jotka voidaan peruuttaa kirjallisella ilmoituksella 14 päivän kuluessa lainan ottamisesta. (Rekonen 2007, 14-15.)

Useimmat kuluttajat voivat hakea pikaluottoa. Pikaluottojen myöntämisen yleisimmät ehdot ovat oikeustoimi- ja luottokelpoisuus sekä täysi-ikäisyys. Jotta lainanhakijalle voidaan myöntää pikaluottoa, on hänellä oltava lisäksi täydelliset henkilötiedot sekä pysyvä osoite. Yrityskohtaiset myöntämisehdot vaihtelevat suuresti eri palveluntarjoajilla. Esimerkiksi ikäraja on yleinen lainan ehto ja se vaihtee yleensä 18-21-ikävuoden välillä. Vanhemmalle henkilölle myönnetään yleensä myös isompia luottoja.

2.1 Pikaluottojen historia

Alun perin pikaluotot ovat peräisin Yhdysvalloista, missä pikaluottoja myönnetään nimellä ”payday loans” (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 10-11). Nimitys tulee ajatuksesta, että lainalla voi huolehtia menoistaan aina seuraavaan palkkapäivään eli paydayhin asti. Perinteisesti yhdysvaltalaisissa pikaluotoissa laina-aika onkin seuraavaan palkkapäivään asti. (Pikavipeillä pitkä historia.) Yhdysvalloissa pikaluotot mielletään erityisesti köyhän kansanosan ongelmaksi: alipalkatut ihmiset joutuvat ottamaan vippiä toisensa perään tullakseen toimeen edes jotenkin. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 10-11).

Suomessa pikaluottoja voidaan katsoa olleen 1980-luvulta lähtien, jolloin luottomarkkinat vapautuivat. Käytännössä tämä tarkoitti sääntelyn poistumista. Pankeille ja muille rahoitusyhtiöille avautui uusia tapoja tarjota kulutusluottoa. Vekselilainat ja osamaksukauppa saivat rinnalleen maksuaika- ja luottokortteja. 1990-luvulle tultaessa luottoa pystyi jo hakemaan kioskeista täyttämällä luotonhakulomakkeen. Tietotekniikan kehityksen myötä pikalainojen hakeminen on ollut mahdollista myös internetissä, missä kuluttaja voi täyttää lomakkeen kätevästi. Viimeisin kulutusluottoalan ilmiö ovat tekstiviestivipit, joita kuluttaja pystyy tilaamaan ajasta ja paikasta riippumatta matkapuhelimellaan. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9.)

Tekstiviestillä myönnettävät, nykyisin pikaluotoiksi mielletyt lainat rantautuivat Suomeen vuonna 2005, jolloin kotimaiset pikaluottoyritykset aloittivat palvelujen tarjoamisen. Erilaisia kulutusluottomuotoja on siis ollut olemassa varsin pitkään, mutta ne eivät ole olleet teknisillä laitteilla saatavilla. (Pikavipeillä pitkä historia.)

2.2 Pikaluottojen kulut

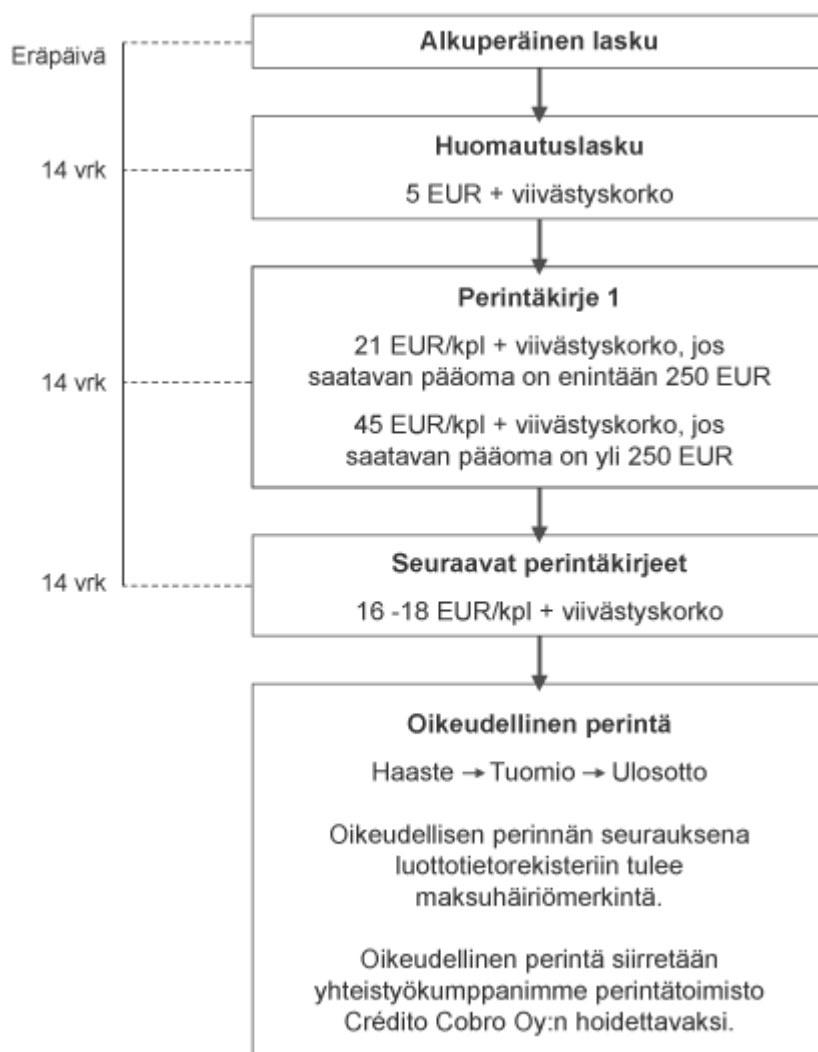
Pikaluotoista perittävät kulut muodostuvat erinäisistä toimitus- ja käsittelymaksuista sekä puhelinlaskun yhteydessä perittävistä tekstiviestikuluista. Pikaluotot voidaan nähdä ikään kuin ”korottomina” luottoina. (Rekonen 2007, 14.)

Pikaluoton hinta koostuu kolmesta osasta:

$$\text{LUOTON HINTA} = \text{LUOTTO} + (\text{TOIMITUS- JA KÄSITTELYMAKSUT}) + \text{TEKSTIVIESTIKULUT}$$

Edellä mainitut maksut muodostavat pikaluottojen todellisen vuosikoron. Todellinen vuosikorko vaihtelee luoton tarjoajasta riippuen 100 ja 2000 prosentin välillä. Todellinen vuosikorko sisältää kaikki mahdolliset kulut, jotka voivat koitua lainanottajan maksettavaksi. Todellisesta vuosikorosta puhuttaessa on muistettava, että vuosikorolla ei ole tarkoitus laskea palvelun hintaa, vaan vertailla kahden samansuuruisen lainan kokonaishintaa. Asuntolainaa ja pienlainaa ei siis voida verrata keskenään vertaamalla todellista vuosikorkoa, koska niiden takaisinmaksuajat ovat hyvin eripituiset ja näin ollen ne ovat luonteeltaan hyvin erilaisia lainoja. (Rosenius 2011.)

Pikaluoton maksun viivästymisestä peritään palkkio jokaisesta lähetetystä maksuhuomautuksesta. Lisäksi eräpäivän jälkeen maksamattomalle summalle peritään viivästyskorkoa. Maksuhuomautuksen jälkeen velka siirtyy perintätoimiston perittäväksi ja lopullisesti erääntynyt velka peritään oikeusteitse. Perintätoimiston kulut asetetaan myös pikaluottovelallisen maksettavaksi. (Rekonen 2007, 14-15.). Kuviossa 1 esitetään Euroloan-nimisen pikaluottoyrityksen perintäprosessi.

Kuvio 1: Pikaluoton perintämalli. (Euroloan 2011.)

Kuviosta huomataan, että maksamattomasta lainasta kertyy perintäprosessin aikana nopeasti eri maksuja. Etenkin pääomiltaan pienissä luotoissa maksun laiminlyömisestä johtuvat kulut ovat suhteellisesti hyvin suuria verrattuna pikaluoton ottamisesta aiheutuneisiin kuluihin. Lainanottajan kannalta edullisinta onkin maksaa laina takaisin laina-aikana.

Kuluttajalle voi aiheutua pikaluotosta kaikkiaan kuluja viittä erityyppiä:

- Kulut luottosopimusta tehtäessä ja luottoaikana
- Viivästyskorko
- Vapaaehtoisen perinnän kulut
- Velkomusasian oikeudenkäyntikulut
- Ulosottokulut

2.2.1 Pikaluottojen ja perinteisten kulutusluottojen erot

Kulutusluottomarkkinoilla on tarjolla monenlaisia luottoja. Luottoa ottaessa on huomioitava lainan korko ja käyttötarkoitus. Nyrkkisääntönä todettakoon, että lyhyt luotto on kalliimpaa kuin pitkä luotto. Eri luotontarjoajien kuluerot voivat olla suuria.

Tilastokeskuksen tekemän selvityksen mukaan osa pikaluotoista on pankkien tarjoamia kulutusluottoja edullisempia. Selvityksen mukaan pikaluotoista kertyy keskimäärin 25 prosenttia kuluja lainamäärästä, jolloin sadan euron lainasta maksetaan 25 euroa.

Perinteisistä pankeista otetun pienimmän mahdollisen kulutusluoton lainasumma on noin 400 euroa, mistä aiheutuu myös avausmaksua 100 euroa. Tämän lisäksi on maksettava vielä laina-ajan korko noin 10 prosenttia ja tilinhoitomaksu noin viisi euroa kuukaudessa. Keskimäärin pikaluotto maksaa 0,25 euroa lainattua euroa kohti, asuntolaina vastaavasti noin 0,50 euroa sekä pidempiaikaiset kulutusluotot noin 0,80 euroa. Asuntolainan vuosikorko on 3 prosenttia, kulutusluoton 15 prosenttia ja pikalainan 300 prosenttia. On ilmeistä, että henkilön maksukyvyyn osalta olennaisia ovat maksettavat euromäärät eivätkä laskennalliset vuosikorot. (Tilastokeskus 2011.)

Suomen Pienlainayhdistys teetätti Taloustutkimuksella mystery shopping -tutkimuksen, jolla pyrittiin testaamaan pankkien halukkuutta myöntää pientä lainaa lyhyellä maksuajalla. Joulukuussa 2011 tehdyn selvityksen tulos oli, että pankeista on käytännössä mahdotonta saada pientä lyhytaikaista lainaa: yksikään pankki ei myöntänyt 200 euron lainaa äkilliseen tarpeeseen. Pankeista ei saa luottoa 2-3 päivässä, vaan prosessi kestää tavallisimmin 2-3 viikkoa. Lisäksi useimmissa pankeissa lainan myöntäminen edellyttää pysyvää asiakassuhdetta. Yleisin syy pienten lainojen myöntämättä jättämiselle olivat suuret käsittely- ja hallinnointikulut suhteessa myönnettävään lainaan. (Suomen pienlainayhdistys 2012.)

Pikaluottojen kulut ovat korkeita suhteessa lainamäärään. Toisaalta pankeista alle 200 euron kulutusluottoja ei juuri myönnetä, joten luottojen kuluja on vaikea vertailla. Ylimääräiset maksut ovat aina suuria, kun maksu viivästyy, oli kyse sitten mistä maksunviivästyksestä tahansa.

2.3 Pikaluottojen käyttäjät ja käyttökohteet

Kulutus on kasvanut kovaa vauhtia yhteiskunnassamme. Kasvanutta kulutusta rahoitetaan yhä useammin erilaisilla kulutusluotoilla. Osa ihmisistä kuluttaa yli varojensa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö tutki vuonna 2006 nuorten ja nuorten aikuisten pikaluottokäyttäytymistä. Tutkimuksen mukaan kulutusluottoja käytetään kaikissa tuloluokissa ja työmarkkina-asemaryhmissä. Toisaalta pikaluottoja käyttävät eniten työmarkkinoilla epäsuotuisassa asemassa olevat henkilöt. Epäsuotuisalla asemalla tarkoitetaan tässä yhteydessä lähinnä työttömiä ja huonotulaisia henkilöitä. Perhetilannetta tarkasteltaessa huomioitavaa on, että pikaluottoja käyttävät enemmän yksinhuoltajat kuin tavalliset lapsiperheet. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 47.)

Kaartisen ja Lähteenmaan mukaan pikavippejä käytetään eri tavalla kuin muita kulutusluottoja. Perinteisempiä kulutusluottoja käytetään suurimmaksi osaksi isompiin ostoksiin ja hankkeisiin: matkailuun, kodinelektroniikkaan, sisustukseen sekä vapaa-ajan harrastuksiin. Pikaluottojen käyttö kohdistuu enemmän peruselinkustannuksiin, kuten ruokaan, vuokraan, puhelinlaskuihin sekä muiden velkojen ja niiden korkojen maksamiseen. Toisaalta pikavippejä käytetään paljon myös nautintoaineisiin, kuten alkoholiin ja tupakkaan sekä yleisesti juhlimiseen. Pikaluottojen käyttö peruselinkustannuksiin viestii pikaluoton ottajien köyhyydestä ja siitä, että heidän taloutensa ei ole tasapainossa. Huonotuloiset pyrkivät näin ollen helposti saatavalla lainarahalla parantamaan rahatilannettaan pystyäkseen kattamaan peruselinkustannuksensa. Samassa tutkimuksessa ilmeni, että pikaluottojen ottaminen muodostuu helposti myös tavaksi. Liki kolmasosa pikaluoton ottaneista on ottanut vipin vähintään kuusi kertaa. Tässä yhteydessä voidaan myös olettaa, että pikaluotolla rahoitetaan aikaisempaa luottoa. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 47.)

Pikaluottoyrityksillä on omaa taustatietoa asiakkaistaan. OPR-vakuuden asiakkaissa ei ole havaittavissa tiettyä käyttäjäryhmää. Suurin osa käyttäjistä, noin 65 prosenttia, ovat vakituksessa työsuhteessa olevia henkilöitä. Hieman alle neljännes asiakkaista on eläkeläisiä ja opiskelijoita, joiden voidaan olettaa olevan keskimääräistä pienempiä tuloisia. OPR-vakuuden asiakkaiden keskuudessa yleisin lainanhakupäivä on keskiviikko, mille ei löydy järkevää selitystä. Pikaluottoja käytetään pääasiassa tavalliseen elämiseen, kuten ruokaan ja laskujen maksamiseen. Yllättävät elämäntilanteen muutokset, kuten esimerkiksi työttömyys tai sairastuminen, ovat tilanteita, joissa pienlainoja haetaan yleisesti. Pikaluottoyritysten asiakkaissa on myös todella suurituloisia henkilöitä: huippu-urheilijoita sekä kansanedustajia. (Rosenius 2011.)

Suomen Pienlainayhdistyksen teettämässä mystery shopping -tutkimuksessa ilmeni, että lähes puolet suomalaisista on ollut tilanteessa, jolloin tulot eivät ole riittäneet koko kuukauden ajaksi. Tällöin useimmissa tapauksissa syynä ovat olleet yllättävät menot, joihin ei ole kertakaikkiaan voitu varautua etukäteen. Yli tuhannesta TNS Gallupin kyselyyn vastanneesta peräti 45 prosenttia kertoo kohdanneensa kahden viime vuoden aikana yllättäviä menoeriä, joissa olisi tarvinnut nopeaa rahoitusta. Kyselyn perusteella äkillinen rahantarve ratkaistaan

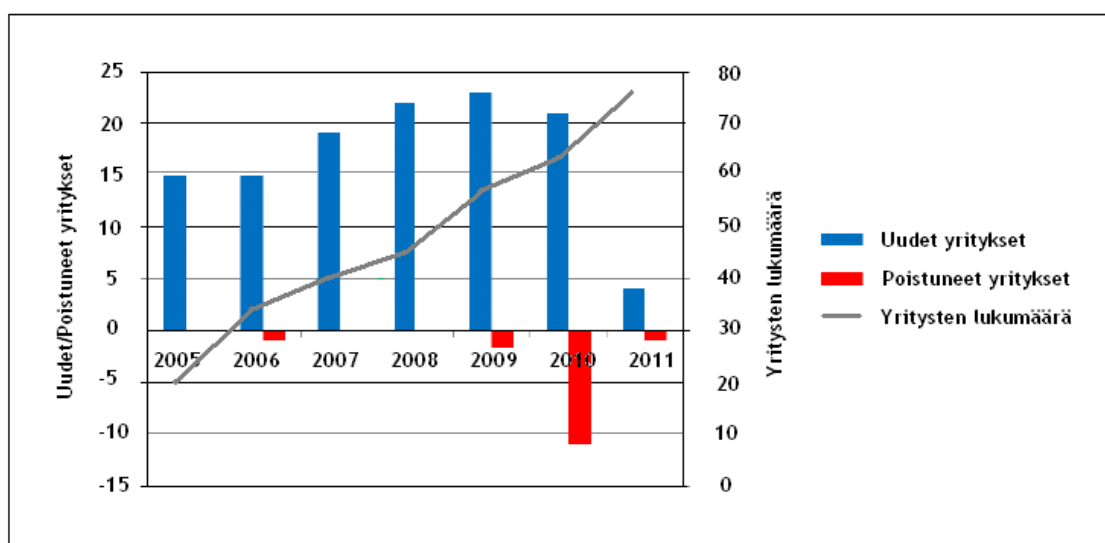
usein lainaamalla rahaa lähiomaisilta. On ilmeistä, että kaikilla tällaista mahdollisuutta ei kuitenkaan ole. (Suomen pienlainayhdistys 2012.)

Tutkimustulos tukee käsitystä siitä, että pikaluottoja käytetään paljon yllättäviin menoihin. Toisaalta tutkimustulosta voidaan tulkita myös siten, että jos yllättäviin menoihin otettava laina otetaan pankista ja suurempana kuin todellinen tarve vaatisi, voi tämä johtaa pidempi aikaiseen velkakierteeseen. Näin ajateltuna tutkimus puoltaa pikaluottojen tarpeellisuutta.

2.4 Tilastotietoa Suomen luottomarkkinoista

Koska pikaluottojen myöntäminen nykyisessä muodossa alkoi vuonna 2005, ovat ne ovat vielä tänäkin päivänä luottomarkkinoilla uusi tuote. Pikaluottoja tarjoavien yritysten määrä on moninkertaistunut muutamassa vuodessa. Liiketoiminnan yleistymistä Suomessa on nopeuttanut yritysten lainsäädännöstä löytämät aukot, kuten rekisteröintivelvoitteen ja korkokaton puuttuminen. (Rekonen 2007, 64.)

Hyvä kannattavuus on houkutellut alalle paljon uusia yrittäjiä, mutta harva on onnistunut samaan liiketoiminnan riittävän kannatavaksi. Kuviossa 2 on esitetty pikaluottoyritysten lukumäärän kehitys vuosina 2005-2011. Eniten uusia yrityksiä alalle perustettiin vuosina 2006-2007. Vuoteen 2008 asti voidaankin puhua pikaluottoalan kuherruskaudesta. Pikaluottoja koskeva lainsäädäntö oli nykyiseen verrattuna hyvin löyhää. Tämä selittää osin yritysten määrän nopean kasvun. Äkkirikastumisen mahdollisuus on ollut toinen merkittävä syy siihen, miksi yrittäjiä on pyrkinyt alalle jatkuvasti.

Kuvio 2: Pikaluottoyritykset Suomessa vuosina 2005-2011. (Suomen pienlainayhdistys 2011.)

Tilastokeskus on kerännyt tietoja pikaluottoalasta vuodesta 2008 lähtien (Taulukko 1). Tietoja kerätään vuosineljänneksittäin muun muassa uusista luotoista, niihin kohdistuvista kuluista, luottojen maksuajoista sekä koko alan luottokannasta.

	2008	2009	2010	2011*
Uudet myönnetyt luotot, 1000 euroa	46928	56565	61013	77275
Uusiin luottoihin kohdistuneet kulut, 1000 euroa	11130	15084	15909	19442
Kulut / uudet luotot, %	24	27	26	25
Uusien luottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika, päivää	27	28	30	33
Luottokanta, 1000 euroa	23141	40608	49053	75393
Uusien luottojen kappalemäärä	256927	282696	295834	346070
Keskimääräinen lainamäärä, euroa	183	200	206	223
Tilastoitujen yritysten lukumäärä	45	56	63	78

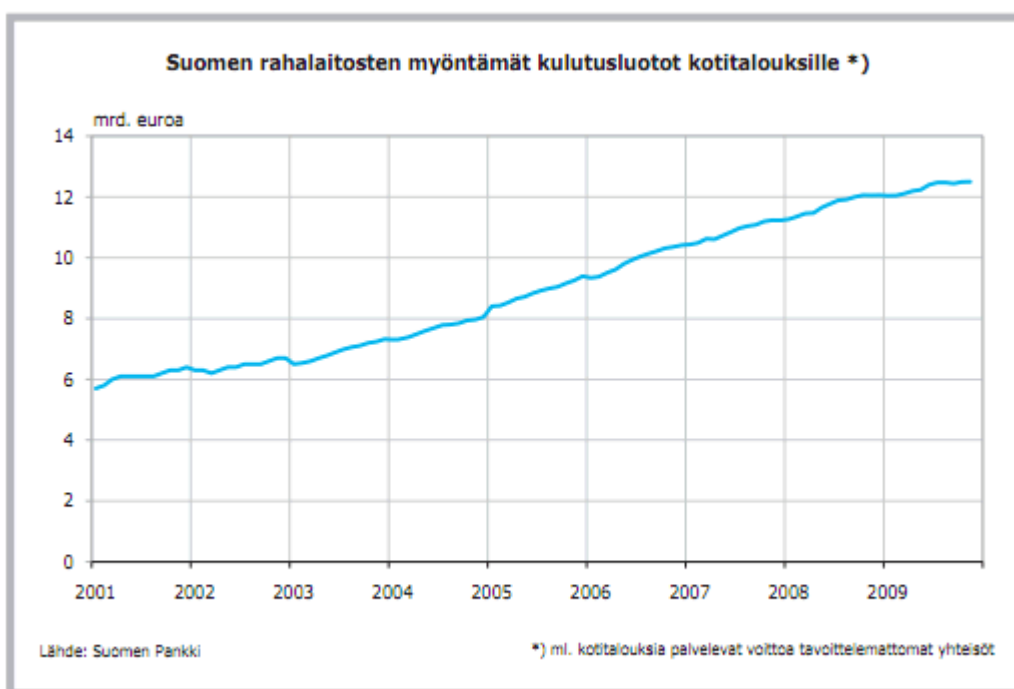
* = Vuoden 2011 3 ensimmäistä neljänneistä

Taulukko 1: Pienlainayritysten tunnuslukuja vuosina 2008-2011 (Tilastokeskus 2011.).

Tunnusluvuista havaitaan, että ne ovat kaikki kasvaneet vuosi vuodelta. Tunnuslukujen kasvavaa kehityssuuntaa voidaan selittää keskimääräisen lainamäärän kasvulla, koska isommat lainat ovat kuluttajalle suhteessa halvempia kuin pienemmät lainat. Suurempien lainojen maksuajat ovat myös pidempiä kuin pienemmillä lainoilla. Muutamassa vuodessa myönnettyjen luottojen määrä on kasvanut yli 50 prosenttia. Tuona aikana keskimääräinen lainamäärä on noussut neljäkymmentä euroa.

Tilastoitujen yritysten lukumäärä on myös kasvanut. Tämä luku ei kuitenkaan ole täysin vertailukelpoinen vuoden 2011 osalta, koska vuoden 2010 joulukuusta lähtien pikaluottoyritysten on täytynyt rekisteröityä Etelä-Suomen aluehallintovirastoon. Etelä-Suomen aluehallintoviraston luotonantajarekisteriin oli syyskuun 2011 lopussa merkitty 72 luotonantajaa, joista valtaosa on keskittynyt pienlainoja tarjoamiseen. Kaiken kaikkiaan pienlainoja myönnettiin vuonna 2010 yhteensä noin 1,2 miljoonaa kappaletta ja vuoden 2011 luottojen määrä tulee olemaan tätä lukua suurempi. (Oikeusministeriö 2011.)

Suomalaiset ovat oppineet kuluttamaan velaksi viimeisen kymmenen vuoden aikana. 95 prosenttia kuluttajien velka-asioista on täysin hallinnassa. He ottavat velkaa, ostavat tavaraa sekä elämyksiä ja maksavat velkansa ajallaan. (Rosenius 2011.) Kuviossa 3 on esitetty Suomen rahalaitosten myöntämät kulutusluotot kotitalouksille vuosina 2001-2009.

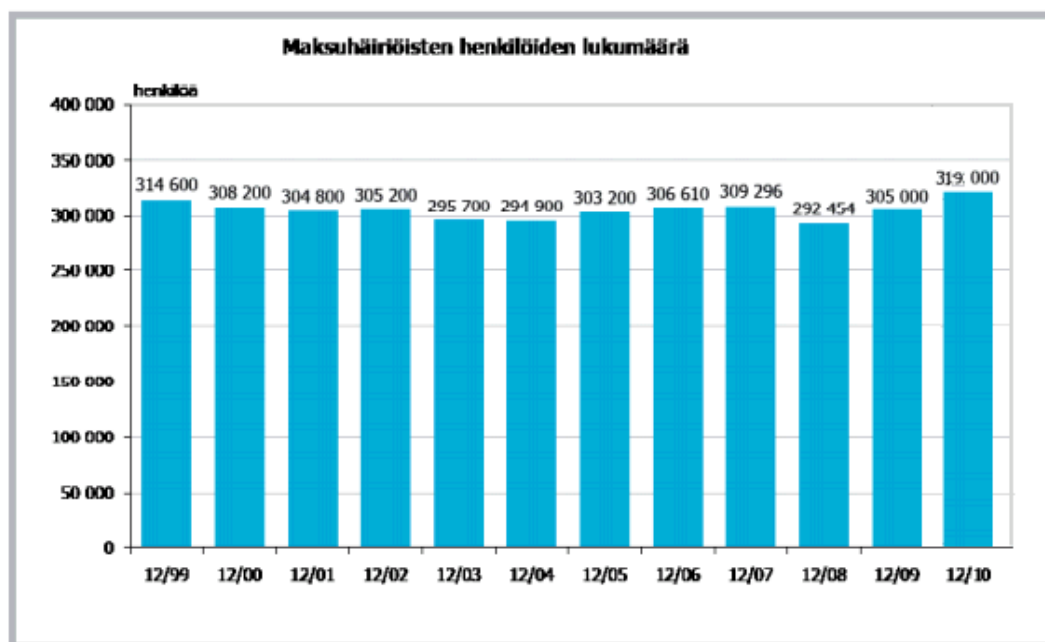

Kuvio 3: Suomen rahalaitosten myöntämät kulutusluotot kotitalouksille 2001-2009. (Suomen pankki.)

Kuviosta havaitaan, että kulutusluottojen myöntäminen on kasvanut melko tasaisesti 2000-luvulla. Viimeisimpinä vuosina kasvu näyttää hieman rauhoittuneen aiemmista vuosista. Kulutusluottoja on Suomen kansalla tätä nykyä yhteensä noin 15 miljardin euron edestä, kun pikaluottokanta oli viime syksynä noin 90 miljoonaa euroa. Pikaluotot ovat siis vain murto-osa kaikista myönnetyistä kulutusluotoista. Pienlainojen osuus koko kuluttajaluottojen ja opintolainojen luottokannasta on vain 0,5 prosenttia eikä niiden osuus kaikista kulutusluotoista ole juurikaan viime vuosina kasvanut. (Suomen pienlainayhdistys 2011.)

2.4.1 Pikaluotot ja maksuhäiriöt

Kansanedustajat Sampsa Kataja ja Lenita Toivakka ovat sanoneet, että pikaluotot aiheuttavat maksuhäiriömerkintöjä. Kuitenkin tilastojen mukaan ainoastaan alle yksi prosentti maksuhäiriömerkinnöistä johtuu pikaluotoista. Toisaalta pikaluotot pahentavat maksuvaikeuksia entisestään, mikäli lainanottajalla on ennestään maksamattomia luottoja. Kuviossa 4 on esitetty maksuhäiriöisten henkilöiden määrä vuosina 1999-2010

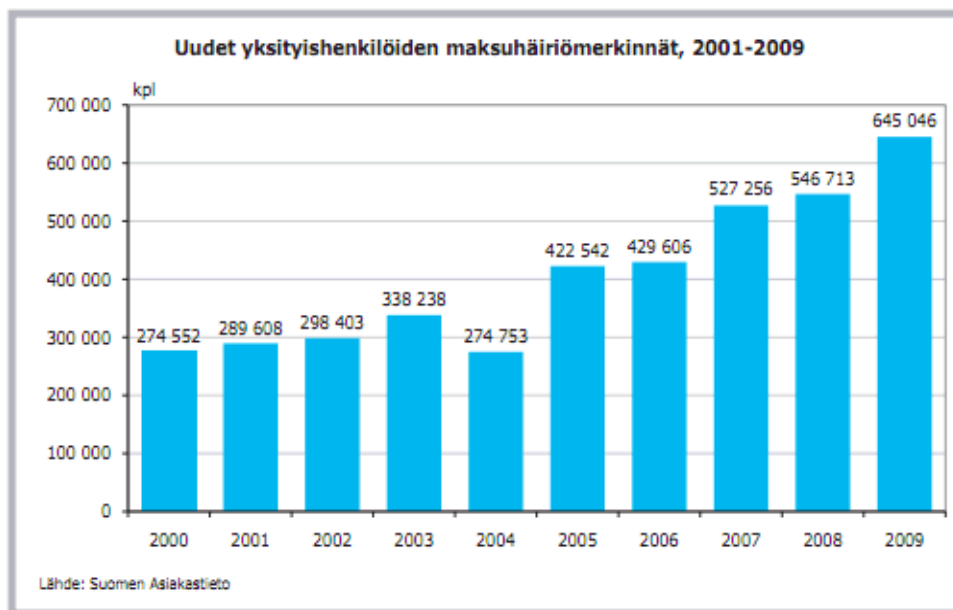

Kuvio 4: Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä vuosina 1999-2010. (Suomen Asiakastieto.)

Voidaan havaita, että maksuhäiriöisten henkilöiden määrä on pysynyt suhteellisen samana yli kymmenen vuoden ajan. Parina viime vuotena lukumäärä on kääntynyt hienoiseen nousuun. Tyypillistä on, että maksuhäiriömerkinnät kasaantuvat samoille henkilöille. Keskimäärin henkilöllä on viisi tai kuusi maksuhäiriömerkintää. Niitä, joilla on ainoastaan yksi merkintä, on vähän.

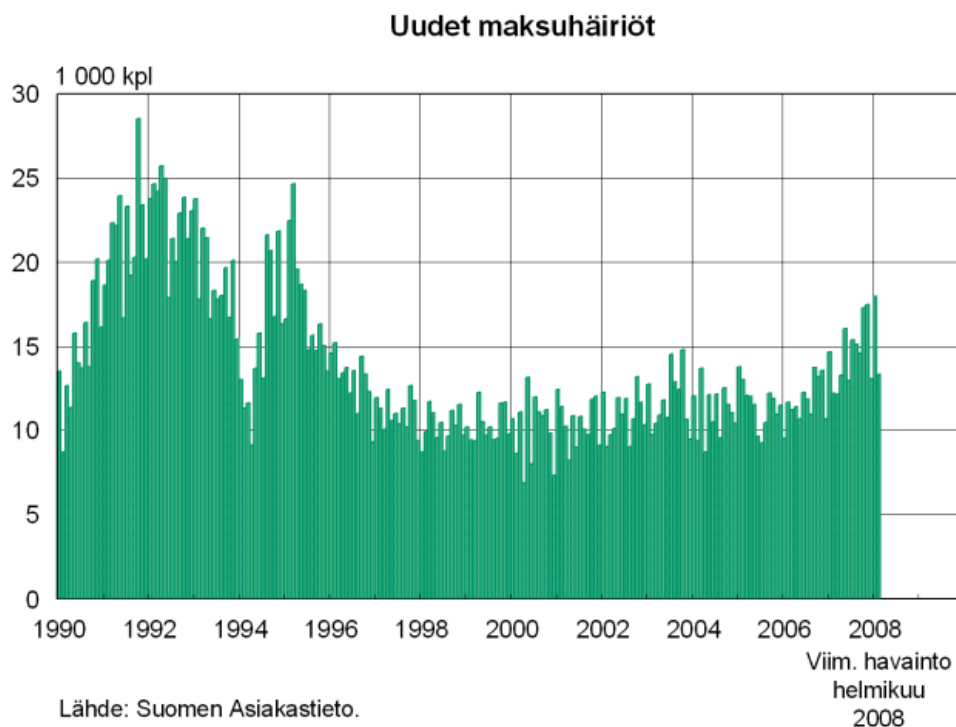
Vuoden 2011 marraskuun alussa yhteensä 328 240 suomalaisella oli merkintä maksuhäiriörekisterissä, joten kasvu on edelleen jatkunut. Näistä henkilöistä vain vajaalla prosentilla maksuhäiriömerkinnän on aiheuttanut yksinomaan pikaluottojen perintä käräjäoikeudessa. Muiden velkojen aiheuttamien maksuhäiriöiden lisänä pienlainoista aiheutuneita maksuhäiriöitä on 18,4 prosentilla maksuhäiriöisistä. (Pienlainayhdistys 2011.)

Nuorilla henkilöllä maksuhäiriömerkintöjä on hieman keskimääräistä enemmän. Suomen asiakastiedon tilastojen mukaan alle 30-vuotiailla on nyt 9,9 prosentilla maksuhäiriöitä, kun tämä luku oli jo vuonna 1997 9,1 prosenttia, vaikka tuolloin luottotarjontaa varsinkin nuorille oli paljon vähemmän. Vastapainona todettakoon, että vakavimmat maksuhäiriöt painottuvat vanhempiin ikäluokkiin. (Suomen asiakastieto 2012.)

Kuvio 5: Uudet maksuhäiriömerkinnät 2001-2009. (Suomen Asiakastieto.)

Kuviossa 5 on esitetty uusien maksuhäiriömerkintöjen lukumäärä vuosina 2001-2009. Voidaan havaita, että maksuhäiriömerkintöjen määrä on noussut voimakkaasti vuodesta 2008 vuoteen 2009. Vuonna 2009 uusia maksuhäiriömerkintöjä tuli peräti 645 000, mikä oli lähes 100 000 kappaletta enemmän kuin vuonna 2008. Maksuhäiriömerkintöjen lukumäärän kehityssuunta on ollut viime vuosina nouseva. Luvut lähentelevät 1990-luvun alun luvuja, jolloin häiriömerkintöjä syntyi nopeasti liki kolmannes enemmän kuin edellisinä vuosina (Kuvio 6).

Kuvio 6: Uudet maksuhäiriömerkinnät 1990-2008. (Suomen Asiakastieto.)

2.5 Pikaluottoihin liittyvät ongelmat

Pikaluottojen aiheuttamista ongelmista voidaan olla montaa mieltä. On selvää, että pikaluotot aiheuttavat jossain määrin velkaantumista ja velkakierteitä. Toinen asia on arvioida, kuinka suuri osa kaikista velkaongelmista aiheutuu nimenomaan pikaluotoista. Taulukkoon 2 on koottu, kuinka pikaluotoista johtuviin ongelmiin on yhteiskunnassa reagoitu.

Ongelma	Toimenpide
Pikaluottoja otetaan toisten henkilöiden nimissä	Lakimuutos henkilön vahvasta sähköisestä tunnistamisesta
Lainanhakija ei voi vaivatta vertailla pikaluoton hintaa muiden luottojen hintaan	Luotonantajan on ilmoitettava todellinen vuosikorko
Pikaluottosopimusta ei tarvitse tehdä kirjallisesti	Lakimuutos kirjallisesta pikaluottosopimuksesta
Pikaluottoja tarjotaan vuorokauden ympäri	Luoton maksamisen kieltäminen yöaikaan
Pikaluotoista perittävät korot ja muut kulut ovat korkeita sekä luottoaikana että luoton maksun viivästyessä	Kuluja pienennettävä tai karsittava

Taulukko 2: Pikaluottojen ongelmia ja vaikuttamiskeinot.

Aikaisemmin pikaluottoja saattoi hakea toisen henkilön nimiin. Tänä päivänä tämä ei ole mahdollista kovin helposti, koska henkilöllisyys tunnustetaan vahvalla sähköisellä tunnustuksesella: pankkien verkkotunnuksilla. Todellinen vuosikorko on myös nykyisin ilmoitettava pikaluottojen markkinoinnissa. Pikaluottojen myöntäminen yöaikaan on ollut kiellettyä helmikuusta 2010 lähtien. Alan pahimpiin epäkohtiin on puututtu muuttamalla lakia.

Pikaluottoja on arvosteltu niin suurista koroista kuin epäeettisyydestä. Sekä Suomessa että Ruotsissa pikaluottorityksiä on epäilty jopa koronkiskonnasta. Keskusrikospoliisin mukaan pikaluottojen myöntäminen ei kuitenkaan ole täyttänyt koronkiskonnan tunnusmerkkejä. On ilmeistä, että nykyisin pikaluottojen suurimmat ongelmat koskevat henkilökohtaista velkaantumista, josta syntyy velkakierre. Velkakierteeseen ajautuneet henkilöt ottavat luottoa luoton päälle. On huomattava, että osasyynä pikaluotoista johtuvien velkaongelmien pahenemiseen on se, että kaikki pikaluotottajat eivät noudata lain säännöksiä. Pikaluottoja koskevan lainsäädännön laiminlyönteihin liittyviin ongelmiin ei ole pystytty puuttumaan edes kiristyneellä valvonnalla.

2.6 Pikaluottojen mediajulkisuus

Internetillä ja tekstiviesteillä välitettävät pikaluotot esiteltiin suurelle yleisölle hyvin nopeasti sen jälkeen, kun ne olivat tulleet markkinoille. 26. päivä huhtikuuta 2005 MTV3:n Kymmenen uutiset esittelivät Vip Finland Oy:n liiketoimintamallia. Tuolloin pikaluotot miellettiin uutena suomalaisena innovaationa hyödyntää tekstiviestiteknologiaa. Uutista voidaan pitää lähtölaukauksena alan kasvulle, sillä kyseisten Kymmenen uutisten jälkeen Vip Finlandin luottojen kysyntä moninkertaistui. Pian tämän jälkeen lehtiin ilmestyi kirjoituksia, joissa vaadittiin alalle jonkinlaista lainsäädäntöä.

Mediassa pikaluottokeskustelu on saanut moraalisen paniikin piireitä. Erotettavissa on lähinnä kahdenlaisia kannanottoja, artikkeleita ja ohjelmia; puolesta ja vastaan. Pikaluotoista kirjoitetaan hyvin kärjistetysti eivätkä artikkelit ole kovinkaan rakentavia saati keskusteleivia. Tämä raskas vastakkainasettelu on kiihdyttänyt lainsäädäntömuutosten aikataulua. Seuraavissa kappaleissa on muutamia esimerkkejä mediassa olleista ohjelmista ja kirjoituksista. Lopussa esitetään varsinaista tutkimusta ennen haastatellun pikaluottoyrityksen edustajan mielipiteitä mediassa esitetyistä väitteistä.

Yleisradion ajankohtaisohjelma MOT: Pikavippiparonit käsitteli pikavippiyrityksiä vuonna 2010. Yleisradion ohjelmatiedot kertovat ohjelmasta muun muassa seuraavaa:

”Parhaiten menestyneiden vippiyritysten liikevoitot ovat muhkeita, jopa kymmeniä prosentteja liikevaihdosta. Helppo raha on houkutellut alalle monenkirjavia yrittäjiä, ja surullisen usein pikavippiyrittäjien taustalta löytyy rikostuomioita aiemmasta liiketoiminnasta. Yllättävän monella pikavippiyrittäjällä on vaikeuksia maksaa omia velkojaan. MOT-ohjelma selvitti 63 pikavippiyrityksen ja niiden avainhenkilöiden merkinnät ulosottorekisterissä. Lähes joka kolmannelta pikavippiyritykseltä tai yrityksen avainhenkilöltä löytyi epäsuotuisia merkintöjä, kuten verovelkoja, maksamattomia sakkoja tai vakuutusmaksuja.”

15.12.2011 Helsingin Sanomien kansilehdessä oli turkulaisen pienlainayrityksen Tact Group Oy:n edustajan Jari Hytösen ilmoitus, joka pyrki oikomaan vääriä käsityksiä pikalainoista. Ilmoitus oli otsikoitu: KANSANEDUSTAJALLENI. Nimi antaa siis ymmärtää, että ilmoitus on suunnattu eräälle tietylle kansanedustajalle. Hytönen pyrki ilmoituksellaan oikomaan yleisimpiä päätelmiä ja oletuksia pikalainoista ja osoittamaan väittämät vääriksi.

Helsingin Sanomien ilmoitus ei ole ainutkertainen. Esimerkiksi iltapäivälehdissä on ollut aukeamien kokoisia kirjoituksia, joilla on pyritty korjaamaan väärät käsitykset oikeiksi. Edustajat antavat kasvonsa peliin, jolla pyritään herättämään ihmisten luottamus. Näyttää siltä, että tempauksillaan pikalainayritysten edustajat ovat valmiina lähes mihin tahansa, jotta pikaluottoja ei kiellettäisi.

On huomioitava, että pankkien kulutusluotot voivat joissakin tapauksissa olla kalliimpia kuin pikaluotot, koska niihin sisältyy suuria avausmaksuja. Ennen varsinaista tutkimusta haastateltu toimitusjohtaja Rosenius mainitsee, että pankit tekevät omalla kulutusluotto toiminnallaan vielä suurempaa voittoa kuin pikavippifirmat. Tämä voi olla hyvinkin mahdollista, sillä pankkien kulutusluottoyksiköiden tunnusluvut on peitetty konsernien tilinpäätökseen, eikä niitä julkaista erillisenä tilinpäätöksenä. Roseniuksen mukaan pankit eivät halua tuoda markkinoille pikaluottojen kaltaisia lainoja, koska vippitoiminta likaisi pankkien maineen. Todellisuudessa pankkien tarjoamia kulutusluottoja on massiivisesti enemmän kuin pikaluottoja. Jokaista yhtä pikaluottoa kohden on noin 140 pankkien myöntämää kulutusluottoa. (Rosenius 2011.)

Julkisuudessa pienlainayritykset mielletään usein rahantekokoneiksi, jotka tuottavat voittoa vuodesta toiseen. Todellisuudessa vain harva pienlainayritys on hyvin kannattava, koska yrittäjiä on alalla paljon ja kilpailu on kovaa. Parhaimmillaan käyttökate pienlainayrityksillä on kaksi kolmasosaa liikevaihdosta. Käyttökate on hyvä, mutta on myös muistettava että noin puolet pienlainayrityksistä tekee nollatulosta ja osa tappiota.

Media ja poliitikot ovat kärjistetyksi olleet aina sitä mieltä, että pikaluottoja otetaan humalassa yöaikaan. Toimitusjohtaja Rosenius korjaa, että pienlainoja ei ole myönnetty koskaan yöaikaan, vaan kyseessä on toimittajan keksimä mustamaalaustarina, joka kiinnostaa ihmisiä ja juttu myy hyvin. Toimitusjohtaja Rosenius myöntää, että pienlaina-alalta löytyy edelleen mustia hevosia, joka vähät välittävät alan pelisäännöistä. Hän kuitenkin peräänkuuluttaa, että tällaisia mustia hevosia on alalla kuin alalla. Hän arvelee, että alan myllerrys on kuitenkin vasta alkutekijöissään, ja että rauhoittumiseen kuluu vielä ainakin viisi vuotta. Päätäjien ja yrittäjien vastakkainasettelu on liian raskas, jotta voitaisiin järkevästi keskustella asiasta saati tehdä molempia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja. (Rosenius 2011.)

3 Pikaluottoja koskeva lainsäädäntö

Suomessa pikaluotoille ei ole säädetty erillistä lakia. Pikaluottoyrityksiä ei myöskään valvo pankkeja ja rahoituslaitoksia valvova Finanssivalvonta, koska ne eivät käytä liiketoimintansa rahoittamiseen kuluttajilta hankittuja varoja. Täten pikaluottoyritykset eivät tarvitse lain mukaan luottolaitoksen toimilupaa. (Rekonen 2007, 6.) Pikaluottoja valvovat tällä hetkellä kuluttajavirasto ja kuluttaja-asiamies.

Kulutusluotoista säädelään kuluttajansuojalain 7. pykälässä. (KSL 7:4§). Tosin kuluttajansuojalaki ei täysin koske pikaluottoja, koska pikaluottojen juoksu- eli laina-aika on useissa luotoissa alle kolme kuukautta. Käytännössä kuluttajansuojalaki vaikuttaa kuitenkin voimassa olevista laeista eniten pikaluottoyritysten liiketoimintaan. Pikaluotot ovat kulutusluottoja siinä missä luottokortitkin.

Pikaluottojen markkinoinnissa on noudatettava kulutusluottojen markkinointisäännöksiä sekä rahoituspalvelujen etämyyntisäännöksiä. Kuluttajalle tulee toimittaa lain edellyttämät luoton ennakkotiedot ja sopimusehdot henkilökohtaisesti ennen luottosopimuksen tekemistä. (KSL 6:11§)

Keskeistä pikaluottojen markkinoinnissa on, että kuluttajalle myönnetään riittävä harkinta-aika. Pikaluotoilla on lain mukaan neljäntoista vuorokauden peruuttamisoikeus (KSL 7:11a§). Luoton juoksuaika on usein neljätoista vuorokautta tai alle, joten itse laina-aika saattaa umpeutua peruuttamisajan sisällä. Peruuttamisesta saattaa myös koitua asiakkaalle enemmän kustannuksia kuin itse luoton sovitun mukaisesta takaisinmaksusta, sillä luotonantajalla on peruuttamisen yhteydessä oikeus todelliseen vuosikorkoon perustuvaan korvaukseen. Asiakkaalla on lainalle kolmenkymmenen vuorokauden palautusvelvollisuus. (Rekonen 2007, 56.)

3.1 Edelliset lainsäädäntöuudistukset

Pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu kahdessa vaiheessa. Ensimmäiset lakimuutokset tulivat voimaan helmikuussa 2010, joiden tavoitteena oli vähentää pikaluotoista aiheutuneita ongelmia. Ennen lainsäädäntöuudistuksia pikaluottoja pystyi joissakin tapauksissa saada käyttämällä toisen henkilön matkapuhelinta ja henkilötietoja. 1.2.2010 alkaen luotonhakija on täytynyt tunnistaa luotettavasti ennen luottosopimuksen syntymistä. Käytännössä tämä tapahtuu niin sanotuilla tupas-tunnisteilla, joten lainan myöntäminen edellyttää asiakkaalta verkkopankkitunnusten käyttämistä ensimmäisellä asiointikerralla. (Oikeusministeriö 2011.)

Harkitsemattoman lainanoton vähentämiseksi luoton maksaminen kuluttajalle yöaikaan, kello 23-7 välisenä aikana, samalla kiellettiin. Mikäli luottoa on siis haettu kello 23 jälkeen, asiakas saa varat tilillensä seuraavana aamuna kello 7. Jotta voitaisiin paremmin arvioida pikaluotoista perittävien korkojen ja muiden kulujen kohtuullisuutta, helmikuussa 2010 voimaantulleella lakimuutoksella uudistettiin lisäksi koronkiskontaa koskeva säännös. Luotonantajan oikeutta periä lakisääteistä viivästyskorkoa korkeampaa korkoa myös rajoitettiin. Jos luoton alkuperäinen korko on viivästyskorkoa korkeampi, tämän korkeamman koron perimistä saa jatkaa enintään puoli vuotta velan erääntymisestä. (Oikeusministeriö 2011.)

Toiset lakiuudistukset tulivat voimaan joulukuussa 2010, jolloin uudistettiin kulutusluottojen tarjontaa koskevaa lainsäädäntöä. Lain mukaan pikaluottoja tarjoavien yritysten tulee olla rekisteröitynyt Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämään luotonantajarekisteriin. Rekisteröinti edellyttää, että elinkeinonharjoittaja täyttää laissa säädetyt luotettavuutta ja ammattitaitoa koskevat vaatimukset. Etelä-Suomen aluehallintovirastolla on oikeus puuttua lainvastaiseen toimintaan rangaistuksen uhalla. Samalla lakiin otettiin hyvää luotonantotapaa koskeva säännös. Säännöksen mukaan luotonantajalla on velvollisuus toimia vastuullisesti luottosuhteen kaikissa vaiheissa. (Oikeusministeriö 2011.)

Hyvässä luotonantotavassa on keskeistä:

- 1) Markkinoida luottoa, siten että markkinointi ei selvästi heikennä kuluttajan kykyä harkita luoton ottamista huolellisesti.
- 2) Luoton myöntämistä ei saa markkinoida pääasiallisena markkinointikeinona, kun markkinoidaan muita kulutushyödykkeitä.
- 3) Antaa kuluttajalle ennen luottosopimuksen tekemistä riittävät ja selkeät selvitykset sen arvioimiseksi, soveltuuko luotto kuluttajan tarpeisiin ja hänen taloudelliseen tilanteeseensa

4) Antaa kuluttajalle maksuviivästystilanteissa tietoa ja neuvoja maksuvaikeuksien syntyminen tai syvenemisen estämiseksi ja maksukyvyttömyystilanteiden hoitamiseksi sekä suhtautuu vastuullisesti maksujärjestelyihin. (Valtion säädöstietopankki 2010.)

3.2 Lainsäädäntö muissa maissa

Oikeusministeriö on selvittänyt pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä eri Euroopan maissa. Selvityksen mukaan minkään EU-maan laissa ei tiettävästi ole sääntelyä, jolla kiellettäisiin kokonaan pikaluottojen tyyppisten luottojen tarjoaminen. Eräiden maiden lainsäädäntöön sisältyy kuitenkin muita säädöksiä, jotka käytännössä johtavat siihen, ettei pikaluoton kaltaisia lainoja ole tarjolla. Esimerkiksi Saksassa luottojen tarjoaminen internetin välityksellä on nykyisin hyvin poikkeuksellista siviililaissa säädetyn yli 200 euron suuruisiin kuluttajaluottosopimuksiin liittyvän allekirjoitusvaatimuksen (491 ja 492 §) johdosta. EU:n komission teettämän korkosääntelyä koskevan selvityksen (Study on interest rate restrictions in the EU, Final Report, September 2010) mukaan 14 EU-maassa on ainakin jonkinlaista sääntelyä sopimusaikaisen koron enimmäismäärästä. Missään Pohjoismaassa ei ole asetettu pikaluotoille korkokattoa. (Oikeusministeriö 2012.)

3.3 Suomen pienlainayhdistys

Suomen pienlainayhdistys perustettiin vuonna 2007 kehittämään hyvää luotonantotapaa. Yhdistys perustettiin aikana, jolloin pikaluottoja haukuttiin yleisesti lehtikirjoituksissa ja alan yrityksiä vaadittiin vastuuseen aiheuttamistaan ongelmista. Suuren kritiikin vastapainoksi perustetun Suomen pienlainayhdistyksen tarkoituksena on toimia itsesääntelymekanismina pikaluottoalalla. Yhdistys edistää alan toimijoiden toimintaedellytyksiä ja pyrkii lisäämään kuluttajien ja muiden sidosryhmien tietoutta alalta. Muita yhdistyksen tehtäviä ovat yhteiskuntasuhteiden hoitaminen ja pienlaina-alan arvostuksen lisääminen. Konkreettisesti pienlainayhdistys pyrkii laatimillaan omilla pelisäännöillään parantamaan eettisyyttä alaa koskevien lakien, asetusten ja viranomaisohjeiden tueksi. Nämä omat pelisäännöt koskevat esimerkiksi läpinäkyvää markkinointia, luotonantajan vastuuta maksuvaikeus- ja häiriötilanteissa sekä tietoturva. (Suomen pienlainayhdistys 2011.)

Pienlainayhdistyksen ongelmana on pidetty sen pientä jäsenmäärää suhteessa alan kaikkiin palveluntarjoajiin. Perustamisvuoden jälkeen yhdistykseen on liittynyt kuitenkin vuosittain useampi jäsen. Marraskuun 2011 lopussa yhdistyksellä oli 12 jäsentä. Jäsenmäärää tarkasteltaessa on huomattava, että yksittäinen jäsenyritys saattaa tarjota useampaa pikaluottopalvelua. Viimeisimmän jäsenen, Weststar Oy:n liittyessä, pienlainayhdistyksen

jäsenkunta kattaa noin 70 prosenttia Suomen pienlainamarkkinoista. (Suomen pienlainayhdistys 2011.)

4 Oikeusministeriön lakiesitys

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan 22.6.2011 sivulla 26 on kirjattu velkaantumisongelmiin liittyen seuraavaa: ”Etsitään tarkoituksenmukainen tapa yhtenäistää talous- ja velkaneuvonnan palveluja ja kehitetään sosiaalista luototusta yllättävien talousongelmien hoidossa. Käräjäoikeuksien käsittelemistä velkomiskanteista yli puolet johtuu niin sanotuista pikaluotoista. Pikaluottoihin liittyvät kasvaneet ongelmat edellyttävät lainsäädännön tiukentamista. Selvitetään positiivisen luottorekisterin järjestämistä.” (Oikeusministeriö 2011.)

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson asetti työryhmän valmistelemaan toimia pikaluotoista aiheutuvien velkaongelmien vähentämiseksi. Oikeusministeriön laatiman lakiesityksen tavoitteena on vähentää ennen kaikkea pikaluotoista aiheutuvia velkaongelmia. Ensisijaisena keinona tavoitteen saavuttamiseksi esitetään rajoituksia luotonantajan oikeuteen periä kuluttajalta korkoa ja muita kustannuksia niin laina-aikana kuin mahdollisissa maksuviivästystilanteissa. Työryhmän mielestä pikaluottojen hintasääntely on täysikieltoa tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto puuttua pikaluottojen aiheuttamiin ongelmiin. Ministeriön mukaan hintasääntely ei estä kokonaan pienien kertaluottojen tarjoamista ja samalla parantaa kuluttajan asemaa, koska kuluttaja saa luottoa kohtuullisemmin ehdoin. Edellä mainitun sääntelyn ulkopuolelle jäisivät kuitenkin kaikki hyödykesidonnaiset luotot, kuten osamaksulla ostettaviin tuotteisiin liittyvät luotot ja luottokortit. (Oikeusministeriö 2012.)

Suomen Pienlainayhdistys esitti Oikeusministeriön pikaluottolainsäädäntöä koskevalle lakiesitykselle eriävän mielipiteen. Eriävässä mielipiteessä pienlainayhdistys vastustaa lakiesityksen korkokattoa, koska pikaluottotoiminta muodostuu yhdistyksen mielestä tällöin taloudellisesti kannattamattomaksi. Perusteluiksi yhdistys esittää, että pikaluotot ovat vain pieni osa kaikista kulutusluotoista, eivätkä ne täten ole velkaantumisen kannalta keskeinen tekijä. (Oikeusministeriö 2012.)

Seuraavissa luvuissa käydään läpi lakiesityksen pääkohdat.

4.1 Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi

Kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi on tärkeässä roolissa pikaluottoja myönnettäessä. Työryhmän mielestä kuluttajansuojalaissa säädetään luotonantajan velvollisuudesta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ennen luottosopimuksen tekemistä. Säännöksen mukaan asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi on tehtävä riittävien tietojen perusteella ottaen huomioon luoton määrä ja muut olosuhteet. Luotonantajan tulisi lähtökohtaisesti tarkistaa ainakin kuluttajan luottotiedot, mutta jatkuvissa luotoissa sekä suuremmissa kertaluotoissa pelkkien luottotietojen tarkistamista ei säännöksen perustelujen mukaan voida pitää riittävänä, vaan luotonantajan tulisi hankkia luottokelpoisuuden arvioimiseksi myös muita tietoja kuluttajan taloudellisesta asemasta kuluttajalta itseltään tai mahdollisista muista käytettävissä olevista lähteistä. (Oikeusministeriö 2012.)

Ministeriön mielestä luotonantajalle on asetettava velvollisuus arvioida nykyistä laajemmin kuluttajan taloudellisia olosuhteita myös pienissä luotoissa. Oikeusministeriö tekee selvitystyön mahdollisuuksista järjestää positiivinen luottorekisteri. Ministeriöstä huomautetaan, että luotonantajalla on mahdollisuus jo nykyisin kysyä kuluttajalta tämän tuloista ja menoista sekä veloista ja varoista sekä pyytää kuluttajalta tositteita tietojen oikeellisuuden tarkistamiseksi. (Oikeusministeriö 2012.)

4.2 Luotoista perittävien kulujen tarkempi sääntely

Oikeusministeriön on arvioinut, että pikaluotoista perittävät erilliset käsittely- toimitus- ja tekstiviestikulut vaikeuttavat kokonaiskuvan saamista pikaluoton kustannuksista. Työryhmä ehdottaa, että todellinen vuosikorko ei saisi ylittää laissa säädettyä prosenttirajaa, joksi alustavasti ehdotetaan 36-50 prosenttia. Korkokatto koskisi alle 1 000 euron suuruisia luottoja. Sääntelyn ulkopuolelle jäisivät kuitenkin hyödykesidonnaiset luotot, kuten osamaksulla ostettaviin tuotteisiin liittyvät luotot. (Oikeusministeriö 2012.)

Lisäksi ehdotetaan kiellettäväksi lisämaksullisen tekstiviestipalvelun käyttö kaikessa luottosuhteeseen liittyvässä asioinnissa, Luotonantajan oikeutta veloittaa asiakasta tekstiviesteistä esitetään rajoitettavaksi luottoa markkinoitaessa, sitä myönnettäessä ja muissa luottosuhteeseen liittyvissä asioinneissa, koska tämä vaikeuttaa kokonaiskuvan saamista luoton hinnasta. Tarkoituksena on myös poistaa pikaluottoihin liittyvässä tekstiviestiasioinnissa ilmenneet muut ongelmat. Sääntelyn tehokkuuden varmistamiseksi sen ehdotetaan koskevan myös muita vastaavia lisämaksullisia viestipalveluja, kuten multimediamiestipalveluja. Sääntelyä ei kuitenkaan ehdoteta ulotettavaksi lisämaksullisiin

puhelinpalveluihin, joita muun muassa eräät pankit käyttävät vakiintuneesti asiakaspalvelussaan. (Oikeusministeriö 2012.)

4.3 Vastapuolen maksettavaksi tuomittavat oikeudenkäyntikulut

Pikaluottojen kokonaiskustannuksia arvioitaessa ei riittä, että tarkastellaan vain luottoaikaisia kuluja. Maksun laiminlyönneistä aiheutuvat kulut, esimerkiksi oikeudenkäyntikulut ovat useimmissa pikaluotoissa luoton kokoon nähden hyvin suuria. Lakiesityksessä ehdotetaan alennettavaksi velallisten maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismääriä. Lisäksi ehdotetaan, että oikeudenkäyntikulujen enimmäismääriä määriteltäessä käytettäisiin kahden pääomakategorian sijasta kolmea kategoriaa. (Oikeusministeriö 2012.)

Nykyisin vastapuolen maksettavaksi tulevien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärä riidattomissa velkomusasioissa on perustaksan määräisenä 134 euroa, jos velan pääoma on enintään 250 euroa. Jos velan pääoma on suurempi tai jos kyseessä on häätö, perustaksa on 168 euroa. Mikäli asia on tavanomaista vaativampi, noudatetaan korkeita taksoja, jotka ovat vastaavasti 218 ja 258 euroa. Ehdotuksen mukaan vastapuolen maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärä olisi 50 euroa, jos velan pääoma on alle 300 euroa. Jos velan pääoma on vähintään 300 euroa mutta enintään 1 000 euroa, oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärä olisi 80 euroa. Jos velan pääoma on puolestaan yli 1 000 euroa tai kyse on hädöstä, enimmäismäärä olisi 110 euroa. (Oikeusministeriö 2012.)

Ehdotetuilla muutoksilla pyritään samalla siihen, että velallisen maksettavaksi tuomittavat oikeudenkäyntikulut vastaisivat nykyistä paremmin haastehakemuksen laatimisesta aiheutuvaa työmäärää ja siitä aiheutuvia kustannuksia. Ehdotuksella pyritään myös estämään tilanteita, joissa pelkkä täytäntöönpanoperusteen hakeminen kasvattaa velallisen velkasaldoa jopa moninkertaiseksi alkuperäiseen luottoon nähden. (Oikeusministeriö 2012.)

4.4 Pikaluottojen tarjontaoikeuden rajoittaminen

Radikaalein pikaluottojen tarjonnan rajoituskeino olisi niiden kieltäminen. Kansanedustaja Sampsa Katajan ajaman kiellon etuna olisi, että se johtaisi muita lainsäädäntömuutoksia tehokkaammin pikaluottojen tarjonnan vähenemiseen ja siten näistä luotoista johtuvien velkaongelmien vähenemiseen. Kielto johtaisi kuitenkin suurempien luottojen ottoon, mutta toisaalta näitä suurempia luottoja tuskin myönnettäisiin samaan malliin kuin pikaluottoja. Näin ollen kielto vähentäisi tuomioistuimeen päätyviä velkomusasioita.

Pikaluottojen osittainen rajoittaminen voitaisiin toteuttaa oikeastaan kahdella tavalla. Voitaisiin kieltää joko luoton myöntäminen etäviestimin, eli tekstiviestillä ja internetillä, tai voitaisiin kieltää tietyn summan alittavat pikaluotot. Jälkimmäinen vaihtoehto vaikuttaa työryhmän mielestä toteuttamiskelpoisemmalta. Kiellon rajaaminen olisi kuitenkin harkittava tarkkaan. Kiellon piiriin ei saisi kuulua esimerkiksi luottokortit ja hyödykesidonnaiset luotot, jotka ovat todella yleisiä tänä päivänä. Mahdollisen kiellon vaikutusten arviointi ennalta on haastavaa. Ei ole kuitenkaan mahdotonta, että pikaluottoja alettaisiin myöntää ”pimeästi”. (Oikeusministeriö 2012.)

5 Tutkimus

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, koska haastateltavilta kysyttiin näkemyksiä ja niiden perusteluita asiasta, josta ei ole käytännön kokemusta. Teemahaastattelu mahdollisti myös keskustelun ja tarkentavien lisäkysymysten tekemisen. Tutkimukseen haastateltavia henkilöitä oli kolme. He olivat kaikki pikaluottoyrityksen toimitusjohtajia, ja kaikilla oli useamman vuoden työkokemus alalta.

Yritysten edustajien halukkuutta osallistua tutkimukseen tiedusteltiin ensin sähköpostilla. Tämän jälkeen sovittiin haastattelun tarkka ajankohta. Tutkimuskysymysten pohjalta tehtiin teemahaastattelun kysymysrunko, joka lähetettiin sähköpostilla etukäteen haastateltaville, jotta he pystyivät etukäteen miettimään vastauksia ja antamaan mahdollisimman paljon tietoa tutkittavista asioista. Haastattelukysymykset on esitetty Liitteessä 1.

Haastattelut tehtiin kesä-heinäkuussa 2012. Haastattelut sovittiin toteutettavaksi puhelimitse niin, että yrityksen nimeä ei mainita tässä opinnäytetyössä, koska tämä sopi haastateltaville henkilöille parhaiten. Puhelinhaastattelun valintaan vaikutti myös se, että osa haastatteluun valikoituneista yrityksistä toimii kaukana pääkaupunkiseudulta. Haastattelut kestivät keskimäärin 15-25 minuuttia. Haastateltavilta pyydettiin etukäteen lupa haastattelun nauhoittamiseen, ja kaikki haastateltavat vastasivat myöntävästi.

Haastatteluiden jälkeen tutkimusaineisto litteroitiin ja pääkohdat jäsenneltiin haastattelussa jaoteltuihin teemoihin: asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi, pikaluottojen hintasääätely, lakiuudistuksen tarve sekä vaihtoehdot lainsäädännön tiukentamiselle. Haastateltavien vastauksista pyrittiin löytämään yhtenäisyyksiä, jonka jälkeen vastaukset koottiin omiksi kokonaisuuksiksi. Seuraavissa luvuissa käydään läpi tutkimustuloksia edellemainittujen teema-aiheiden mukaisesti.

5.1 Tutkimustulokset

5.1.1 Asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi

Tutkimuksen ensimmäinen teema käsitteli pikaluottoyrityksen asiakkaiden luottokelpoisuuden arviointia. Haastateltavilta kysyttiin, millä tavoin he voivat parantaa asiakkaan luottokelpoisuuden arviointia. Toisaalta kysyttiin sitä, miten asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi vaikuttaa yritysten liiketoimintaan.

Kaksi kolmesta haastateltavasta sanoi suoraan, että nykyisellään asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi ei ole riittävällä tasolla, mutta yritykset tekevät parhaansa asiakkaan maksukyvyyn selvittämiseksi. Yksi haastateltavista kiteytti asian: ”Pikaluottoyritys ei lainaa rahaa ihmisille, joiden se ei usko pystyvän maksamaan lainojaan takaisin.”

Haastateltavien puheista kävi ilmi, että nykyisin yritysten omat asiakkaiden scoring-mallit eivät kaikissa tapauksissa ole tarpeeksi luotettavia asiakkaan luottokelpoisuuden arvioimiseksi, koska asiakkaat pystyvät suoralta kädeltä valehtelemaan oman taloudellisen tilansa. Haastateltavien mielestä positiivinen luottorekisteri karsisi pois tällaiset ongelma-asiakkaat. Yhden haastateltavan mielestä positiivinen luottorekisteri olisi ainoa oikea tapa parantaa asiakkaan luottokelpoisuuden arviointia.

Kaksi haastateltavista uskoi, että positiivinen luottorekisteri vähentäisi olennaisesti luottojen myöntämistä, mutta perintään asti menevien luottojen määrä vähenisi myös olennaisesti. Vaikka myynti laskisikin luottoyrityksillä, niin tuloksetekokyky säilyisi suurin piirtein samana tai jopa paranisi. Positiivinen luottorekisteri aiheuttaisi kustannuksia luotonantajille, mutta samalla se lisäisi lainojen takaisinmaksua.

Yksikään haastateltava ei edes maininnut, että asiakkaita pitäisi nähdä kasvokkain tai heiltä pitäisi pyytää tulotietoja, kuten perinteiset pankit tekevät. Tämä on linjassa pienlainayhdistyksen näkemykseen kanssa siitä, että tarvitaan positiivinen luottorekisteri. Haastateltavat olivat yksimielisiä myös siitä, että valehtelemalla tulotietonsa pystyy nykyisin saamaan lainaa eri paikoista. ”Mikäli asiakkaan luottokelpoisuuden arviointia halutaan parantaa, se vaatii lähes aina taloudellisia panostuksia”, tiivistä eräs haasteltava.

5.1.2 Pikaluottojen hintasääntely

Tutkimuksen toinen teema käsitteli pikaluottojen hintasääntelyä. Haastateltavilta kysyttiin, miten 36-50 prosentin suuruinen korkokatto alle 1000 euron lainoille vaikuttaisi yrityksen toimintaan. Samalla tiedusteltiin myös tekstiviestikulujen kiellon vaikutuksista liiketoimintaan ja asiakkaan oikeudenkäyntikulujen karsimisen vaikutuksia. Vastauksien arvioinnin helpottamiseksi esitetään Kuviossa 5 100 ja 200 euron suuruisten pikaluottojen kokonaikulujen ja vuosikoron vertailu ehdotetun korkokaton ala- ja ylärajalla, kun laina-aika on 14 vuorokautta, 30 päivää tai 60 päivää.

Kaikkien haastateltavien mielestä lakiesityksen mukainen korkokatto kaataisi pikaluotto-yritystoiminnan tai ainakin merkittävän osan siitä. Yksi haastateltavista vertasi korkokattoa pikaluottojen täysikieltoon seuraavin perusteluin: ”Mikäli todellinen vuosikorko on 50 prosenttia ja kyseessä on 100 euron kahden viikon laina, niin laina maksaisi kuluttajalle alle kaksi euroa. Pelkästään lainan hakijan tunnistaminen maksaa luotonmyöntäjälle 1,5 euroa, joten tästä voidaan laskea, ettei luoton myöntäminen olisi tässä vaiheessa enää kannattavaa.”

Yhden haastateltavan mielestä 30-50 prosentin korkokaton vaikutus todelliseen vuosikorkoon olisi aivan liian suuri, koska nykyisin keskimääräinen vuosikorko on noin 900 prosenttia. Hänen mielestään tämän johdosta lainasummat saattaisivat kasvaa, koska alle 1000 euron lainoja ei saisi enää myöntää. Tämä johtaisi siihen, että asiakkaille myönnettäisiin jatkossa suurempia lainoja kuin he itseasiassa tarvitsisivat.

Yksi haastateltavista näki myös korkokatossa positiivisen vaikutuksen yritystoiminnalle. Hänen mielestään asiakkaat saattaisivat jatkossa ottaa suurempia lainoja, koska pienempiä ei olisi enää tarjolla. Suuremmat luotot ovat yritykselle kannattavampia kuin pienet lainat. Toisaalta asiakkaan maksukyky on heikompi suuremmissa lainoissa, joten asialla on kääntöpuolensa.

Yhden haastateltavan mielestä pikaluottoyritykset saattavat siirtyä toimimaan toiseen maahan, mikäli korkokatto hyväksytään ehdotetussa muodossa. Hänen mukaansa samat yritykset pystyisivät toimimaan Suomen pikaluottomarkkinoilla toisesta maasta internetin välityksellä. Tämän ilmiön myötä myös lainojen hinnat nousisivat, mikä olisi kuluttajan kannalta negatiivinen asia.

Kuviossa 7 on oikeusministeriön työryhmän ehdotus pikaluottojen kuluista, kun luoton todellinen vuosikorko on 36 ja 50%.

Työryhmän ehdotus: Alin mahd. hinta todell. Vuosikoron mukaan.		<i>Luoton ja luottokustannusten yhteismäärä, kun luoton todellinen vuosikorko on 36% ja luotto maksetaan takaisin yhdessä erässä</i>			
	Lainapo.	Laina-aika (vrk)			
	€	14	30	60	
Todellinen vuosikorko 36%	100	101,18	102,55	105,18	
	200	202,31	204,99	209,94	
Nykyinen hintataso: keskimäärin alalla		Laina-aika (vrk)			
	€	14	30	60	
Todellinen vuosikorko	100	120	123	125	
		11497,60 %	1253,83 %	297,67 %	
Todellinen vuosikorko	200	240	248	250	
		11497,60 %	1399,08 %	297,67 %	
		<i>Luoton ja luottokustannusten yhteismäärä, kun luoton todellinen vuosikorko on 50% ja luotto maksetaan takaisin yhdessä erässä</i>			
	Lainapo.	Laina-aika (vrk)			
	€	14	30	60	
Todellinen vuosikorko 50%	100	101,56	103,38	106,89	
	200	202,9	206,54	213,54	

Kuvio 7: Pikaluottojen hintavertailu eri vuosikoroilla. (Oikeusministeriö 2012.)

Kiellolla periä kuluttajilta tekstiviestikulut ei ole haastateltaviin yritykseen liiketoimintaan suurta merkitystä. Kaikkien kolmen haastateltavien mielestä se olisi lähes olematon sääntelytoimi, koska nykyisin ylivoimaisesti suurin osa, peräti 90-95 prosenttia lainoista myönnetään internetin välityksellä. Yksi haastateltava kuitenkin mainitsi, että ”Tämä siivoaisi viimeisetkin hämävät toimijat markkinoilta, muttei olennaisesti vaikuttaisi asiakkaiden lainan saamiseen”.

Asiakkaiden oikeudenkäyntikulujen karsiminen oli haastateltavien mielestä kaksijakoinen asia. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että nykyisin asiakkaan oikeudenkäyntikulut ovat suhteettoman suuret verrattuna alkuperäiseen lainasummaan ja että kuluja voisi kohtuullistaa. Toisaalta ilmeni, että on maksamattomista laskuista oltava riittävä rangaistus,

koska muuten koko järjestelmää voidaan käyttää hyväksi. Yksi haastateltava totesikin: ”Nykyisin osa pikaluottoasiakkaista käyttää löyhää järjestelmää hyväkseen ja maksaa laskunsa vasta, kun vedet ja sähkötkatkaistaan asunnosta.”

Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että suuret oikeudenkäyntikulut ovat ymmärrettävä asia, koska oikeudellisen perinnän järjestelmä on niin monimutkainen. Oikeudenkäyntikulujen karsiminen vaikuttaa koko perintäprosessiin, missä perintätoimistojen on saatava osansa. Toinen haastateltava ei halunnut ottaa asiaan kantaa painottaen, että pikaluottoyritykset eivät hyödy oikeudenkäyntikulujen karsimisesta.

5.1.3 Lakiuudistuksen tarve

Tutkimuksen kolmannessa teemassa haastateltavilta kartoitettiin pikaluottolaindäännön lakiuudistuksen tarvetta. Haastateltavilta haluttiin ennen kaikkea perusteluita sille miksi lakiuudistus on tai ei ole tarpeellinen. Samalla kysyttiin, kuinka uhkaavana lakiuudistus nähdään pikaluottoalalle.

Haastateltavien mielestä lakiuudistukselle on tarvetta, mutta heidän perustelunsa olivat erilaisia. Päälinjana haastateltavat näkivät, että lakiuudistukselle on tarvetta ainakin jossain määrin, koska pikaluotoista johtuvaa velkaantumista ei ole saatu nykyisillä toimenpiteillä kuriin.

Yhden haastateltavan mielestä lakiuudistukselle on selvää tarvetta, koska koko pikaluottoala maine on nykyisellään ”liattu”, eikä sen puhdistamiseen juuri muita vaihtoehtoja ole kuin lainuudistus. Hänen mielestään lakiuudistuksella alan maine parantuisi, kun epämääräiset toimijat poistuisivat alalla. Tällä toimenpiteellä olisi tosin vain alan mainetta puhdistava, epäsuora vaikutus. Seuraavana kommenttina hän kuitenkin mainitsi, että suurimmalla osalla kuluttajista rahankäyttö on täysin hallinnassa ja ainoastaan viidellä prosentilla on todellisia vaikeuksia maksaa laskunsa ajallaan takaisin.

Yksi haastateltavista näki lakiuudistuksen jossain määrin tarpeellisena, mutta hänen mielestään lain muuttaminen liian rankalla kädellä ei myöskään yksinään ratkaise velkaantumisongelmaa. Hänen mielestään pikaluotoille on kuitenkin selvää kysyntää, eikä hän ymmärtänyt, miksi lainsäätäjät haluavat vetää maton ydinliiketoiminnan alta.

Eriävänä mielipiteenä yksi haastateltavista kyseenalaisti koko lakiuudistuksen tarpeen ja mainitsi, että pikaluotoista aiheutuva velkaantuminen voitaisiin saada kuriin ilman lakiuudistusta, mutta se vaatisi paljon tehostusta valvontaan ja positiivisen luottorekisterin.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että nykyisessä muodossa lakiesitys on uhka koko pikaluottoalalle varsinkin korkokaton takia. Korkokatto tappaa ainakin suurimmalta osalta pikaluottoliiketoiminnan, koska katteet jäävät korkokaton myötä liian pieniksi. Haastateltavat eivät olleet täysin varmoja siitä, pärjäisikö heidän edustamansa yritys markkinoilla, mikäli lakiuudistus tulisi voimaan. Toisaalta on huomion arvoista, että heidän puheistaan ilmeni kuitenkin, että pikaluottoyrityksiä jäisi luottomarkkinoille edelleen, vaikka esityksen mukainen laki astuisikin voimaan.

Yhden haastateltavan mielestä lakiesitys oli muuten positiivinen asia, mutta hän ei ymmärtänyt korkokattoa. Hänen mainitsi lakiesityksessä hyvänä asiana esimerkiksi ikärajoituksen, jonka mukaan alle 20-vuotiaille ei myönnettäisi lainoja enää ollenkaan. Tosin lakiesityksessä ei ehdoteta ikärajan nostoa, mutta ilmeisesti sille olisi hänen mielestään tarvetta. Toinen haastateltava korosti moneen kertaan, että on hyvä asia rajoittaa pikaluottoja tietyiltä osin, mutta lakiesitykseen tarvitaan muita kohtia kuin korkokatto.

5.1.4 Lainsäädännön tiukentamisen vaihtoehdot

Haastattelun viimeisenä teemana oli selvittää, onko vaihtoehtoja oikeusministeriön työryhmän lakiesitykselle. Haastateltavilta kysyttiin, miten he itse haluaisivat, että pikaluottoja säädeltäisiin.

Kahden haastateltavan mielestä pikaluottoja koskevaa lainsäädäntöä tulee muuttaa nykyisestä, koska alan tilanne on kehittynyt niin vaikeaksi, ettei muuta vaihtoehtoa oikeastaan enää ole. Yhden haastateltavan mielestä pikaluottolainsäädäntöön ei välttämättä tarvitsisi tehdä suurempia muutoksia, vaan säätely voisi olla niin sanottua itsesäätelevää, jossa pikaluottoalan toimijat valvoisivat toisiaan. Etelä-Suomen aluehallintoviraston valvontaa pidettiin nykyisellään liian passiivisena, ja tämän nähtiin johtuvan yksinkertaisesti resurssipulasta.

Valvonnan tehostamisen tarve korostui kaikkien haastateltavien vastauksissa. Kahden haastateltavan mielestä pikaluottoyritykset tulisi siirtää Finanssivalvonnan alaisuuteen, koska toiminta on pankkien kaltaista. Kolmas haastateltavista ei taas pitänyt pikaluottoyrityksiä pankkien kaltaisina rahalaitoksina, koska pikaluottoyritykset lainaavat edelleen omaa pääomaa. Hän vertasikin pikaluottoyrityksiä panttilainaamoihin.

Kaikki kolme haastateltavaa ehdottivat, että markkinoilla toimiville pikaluottoyrityksille tulisi asettaa ”riittävän” kokoinen pääomavaatimus. Pääomavaatimuksien koko pitäisi olla

minimissään 25 000 euroa, jotta markkinoilta katoaisivat ”hämärät toimijat”. Yhden haastateltavan mielestä pikaluottofirmat pitäisi rinnastaa panttilainaamoihin, joilla pääomavaatimus on peräti 750 000 euroa. On sanomattakin selvää, että tämän suuruinen pääomavaatimus karkoittaisi pienet pikaluottoyritykset markkinoilta, jotka ovat osasyynä alan huonoon maineeseen. Toinen haastateltavista ehdotti myös vuosimaksua pikaluottoyritykselle, jolloin alalta poistuu pienet hämärätoimijat ja itsesääteily alalla tehostuisi. Yksi haastateltavista puhui myös rangaistuksen uhkien merkityksestä valvonnassa. Nämä toimisivat eräänlaisina pelotteina: ”50 000 euron sakkoa ei pysty maksamaan kuka tahansa.”

Yksikään haastateltava ei maininnut sääteilykeinona markkinoinnin rajoittamista. Kuluttajavirasto on aiemmin huomattanut pikaluottojen liian aggressiivisesta mainonnasta ja joitakin pikaluottoyrityksiä on tuomittu sakkoihin holtittomasta mainonnasta. Haastateltavien mielestä pikaluottojen markkinointi ei ole aiheuta velkaantumisongelmaa. Yksi haastateltava kuitenkin mainitsi, että ikärajan nostaminen esimerkiksi 20 ikävuoteen olisi varteen otettava keino rajoittaa pikaluottojen tarjontaa. Sama haastateltava myös mainitsi, ettei läheskään kaikkien kuluttajien tietämys pikaluotoista ja niiden vaaroista ole riittävää.

Ainoastaan yksi haastateltavista vastasi, että ”järkevä” kokoinen korkokatto saattaisi olla hyvä sääntelykeino alalle. Korkokaton suuruutta haastateltava ei osannut sanoa, mutta todellinen vuosikorko tulisi olla lähempänä kolmea sataa kuin sataa prosenttia, jotta toiminta olisi ylipäättään mahdollista.

6 Johtopäätökset ja yhteenveto

Työn tavoitteena oli selvittää, miten oikeusministeri Anna-Maja Henriksonnin asettaman oikeusministeriön työryhmän laatima pikaluottolainsäädäntöä koskeva lakiesitys voimaantullessaan vaikuttaisi pikaluottoyrityksiin ja mitä vaihtoehtoja pikaluottoyritykset näkevät lakiesitykselle.

Kuten kappaleissa 2.2 ja 2.3 todettiin, pikaluottojen suosio perustuu niiden nopeaan ja suhteellisen helppoon saatavuuteen. Tällä hetkellä markkinoilla ei ole pikaluottoja korvaavaa rahoitusmuotoa. Osa pikaluotoista on pankkien tarjoamia kulutusluottoja edullisempia ja yksityishenkilön maksukyvyyn kannalta olennaista ovat maksettavat kokonaisuromäärät eivätkä laskennalliset vuosikorot.

Tutkimuksessa haastateltavien mielestä asiakkaan luottokelpoisuuden arviointia voidaan parhaiten parantaa pitämällä kirjaa asiakkaan tuloista ja veloista. Tällä hetkellä lainanhakija

voi halutessaan valehdella tulonsa ja hänelle voidaan myöntää lainaa, vaikka hänen takaisinmaksukykyensä ei todellisuudessa olisikaan riittävä. Tähän ongelmaan positiivinen luottorekisteri olisi järkevä ratkaisu, koska liian velkaisille lainanhakijoille ei enää myönnettäisi lainaa. Positiivisesta luottorekisteristä ilmenisi maksuhäiriöiden lisäksi kuluttajan kokonaisvelkatilanne eli tietoja muista lainojen määristä ja käyttötarkoituksista. Positiivisen luottorekisterin avulla velkakierteen syntymiseen voitaisiin vaikuttaa sen alkuvaiheessa, ja näin ollen maksuhäiriömerkinnät vähenisivät.

Tutkimuksessa ilmeni, että lakiesityksessä määritelty korkokatto tukahduttaisi pikaluottoyritysten ydinliiketoiminnan. Pienten, alle 1000 euron lainojen myöntäminen loppuisi kokonaan ja tämä nähdään suurena uhkana koko pikaluottoalalle. Pikaluottoyritysten edustajien mielestä lakiesityksen korkokatto olisi ”siisti” keino poistaa ainakin suurin osa pikaluottoyrityksistä markkinoilta. Alle 1000 euron lainoille 30-50 -prosentin todellinen vuosikorko tarkoittaisi käytännössä juuri tätä, koska sadan euron lainalle korkoa tulisi alle euron. Tämä ei voi olla kenellekkään kannattavaa liiketoimintaa. Kiristynyt lainsäädäntö tarkoittaisi kiristyvää kilpailua pienlainayritysten kesken.

Pikaluottoyritykset näkevät lakiuudistuksen tarpeellisena, mutta hyvin kuluttajakeskeisenä. Luottoyrityksiä ei ole huomioitu lakiesityksen valmistelussa juuri lainkaan. Korkokaton myötä ainakin osa yrityksistä poistuisi alalta kokonaan. Eräänä seurauksena saattaisi olla pikaluottoyritysten siirtyminen ulkomaille, josta käsin luottojen myöntäminen Suomessa jatkuisi entiseen malliin. Korkokatto saattaisi jopa kiihdyttää kuluttajien velkaantumista, koska pikaluottoyritykset katoaisivat korkokaton myötä kokonaan, mutta lainatarve pysyisi ennallaan. Tämän johdosta ihmiset joutuisivat hakemaan pieneen lainatarpeeseen liian suuria lainoja.

Pikaluottoala on kehittynyt suhteellisen paljon lyhyestä iästään huolimatta, kuten kappaleessa 2.5 kävi ilmi. Suurimpiin alan ongelmiin on reagoitu lainsäädäntöä muuttamalla. Merkittävimmin alan edistysaskeleina ovat jo tehdyt lakimuutokset sekä pienlainayhdistyksen perustaminen. Lakimuutoksista etenkin henkilöllisyyden tunnistaminen vahvaa sähköistä tunnistamismenetelmää käyttäen on vähentänyt tehokkaasti väärinkäytöksiä. Alalla on kuitenkin paljon kehitettävää ja muun muassa ihmisten valistaminen on jäänyt taka-alalle koko pikaluottokeskustelussa. Kuluttajien tietämys pikaluotoista ei ole yksinkertaisesti riittävä. Tietämättömyys on ymmärrettävää, sillä pikaluottoala on vielä suhteellisen uusi. On ilmeistä, että kuluttajilla itsellään on myös vastuu, koska lainamarkkinat ovat pullollaan erilaisia luotontarjoajia.

Kappaleen 2.4 mukaisesti pikaluotot eivät ole ongelma Suomen kansantalouden tai rahoitusmarkkinoiden eli makrotason kannalta, koska niiden osuus on lähes olematon kaikista

kulutusluotoista. Sen sijaan mikrotasolla ongelmia löytyy. Pikaluotoista johtuvien kuluttajien maksuhäiriömerkintöjen määrä on kasvanut, mutta samalla on kasvanut myös muiden kulutusluottojen aiheuttamat maksuhäiriömerkinnät. Voidaankin sanoa, että maksuhäiriöiden kasvu ja niiden keskittyminen samoille henkilöille kuvastaa velkaantumisongelmaa. Ylivelkaantumista ei saada hallintaan nykyisillä lakialoitteilla, koska pikaluottoja koskevat lakisäädökset eivät tule muuttamaan ihmisten rahankäyttötottumuksia.

Kaikkien tutkimuksessa haastateltavien yritysten edustajat olivat sitä mieltä, että tarpeeksi tiukalla valvonnalla saataisiin pikaluotoista johtuvat maksuhäiriöt ojennukseen. Valvontaan liittyy olennaisesti sekä positiivinen luottorekisteri että pikaluottoyritysten valvominen, jotta yritykset toimisivat vastuullisesti. Toisaalta voidaan kysyä, mitä järkeä luottoyrityksen on myöntää lainaa henkilölle, joka ei kykene maksamaan velkojaan takaisin.

Viranomaiset ja pikaluotottajat ovat kuitenkin samaa mieltä siitä, että velkaantuminen tulee saada hallintaan. Pienet teot tuntuvat kuitenkin kokonaan unohtuneen ja kaikki alan ongelmat halutaan ratkaista muuttamalla lainsäädäntöä. Kolikolla on kuitenkin aina kääntöpuolensa. Ristiriitaista on, ettei oikeusministeriö lakiuudistuksella halua vaikuttaa yleisesti kulutusluottojen tarjontaan epäsuotuisasti. Toisaalta pikaluottojen korko- ja kulusäätelyllä olisi mahdollista parantaa velallisten selviytymisedellytyksiä ja vähentää ylivelkaantumista.

Velkaongelmia syntyy, kun lainan ottamisesta muodostuu kierre, tai kun kuluttaja on jo ennestään velkaantunut ottaessaan lainaa. Jälkimmäinen tilanne ei saisi olla edes mahdollinen. Kun päälle lisätään oikeudelliseen perintään asti edenneet luotot, on velkakierre valmis. Tarvitsemme henkilökohtaisen talouden stressitestejä!

Lähteet

Kirjalliset

Herrala, O. 2011. Pikavippiyhtiöt kysyvät salaa pankkien lainoista. Kauppalehti 27.1.2012.

Hytönen, J. 2011. KANSANEDUSTAJALLENI. Helsingin Sanomat 15.12.2011.

Kaartinen, R., Lähteenmaa J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?. 10/2006. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö

Katri Kummoinen. Oikeusministeriö. 2011. Arviomuistio vaihtoehdoista pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön tiukentamiseksi. Tulostettu 13.12.2011.

Kuluttajansuojalaki 38/1978

Rekonen, S. 2007. Pikavipit - nopea tie onneen vai ahdinkoon. Espoo: Suomen Rahatieto SRT Oy

Valkama, E., Muttilainen, V. 2008. Maksuvaikeudet pikaluottomarkkinoilla. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki

Sähköiset

Euroloan 2011. Perintä. Viitattu 25.11.2011.

<https://www.euroloan.fi/Info/Perinta>

Finanssivalvonta. Lehistötiedote 16.8.2006. Viitattu 25.11.2011.

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Arkisto/Ratan_lehistotiedotteet/Pages/8_2006.aspx

Finanssialan Keskusliitto. 2010. Kulutusluottoselvitys. Viitattu 26.3.2012.

http://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Kulutusluottoselvitys_2010.pdf

Valtion säädöstietopankki. Finlex. 2011. Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta. Viitattu 19.3.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100746>

Katri Kummoinen. Oikeusministeriö 2012. Pikaluotoille ehdotetaan korkokattoa. Viitattu 16.04.2012. <http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1330603304384>

Oikeusministeriö. 2012. Pikaluottolainsäädännön muuttaminen. Luettavissa:

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURlappertype=BlobServer&SSURlcontainer=Default&SSURlsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filena me=OMML%2017%202012%20Pikaluottolains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n%20uudistamine n%2088%20s.pdf&SSURlsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1331735791096&blobheadern ame1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Pikavipeillä pitkä historia. 2011. Pikavippii. Viitattu 25.11.2011.

<http://pikavippii.fi/pikavipeilla-pitka-historia-2/>

Suomen asiakastieto. 2012. Lehdistötiedote. Viitattu 18.4.2012.

<http://www.asiakastieto.fi/asiakastieto/ajankohtaista/index.jsp?T=nu&A=513>

Suomen pienlainayhdistys 2011. Kolmen kohdan ohjelma pienlaina-asiakkaan parhaaksi. Viitattu 24.1.2012.

<http://ply.digikampanja.fi/fi/kolmen-kohdan-ohjelma-pienlaina-asiakkaan-parhaaksi.html>

Suomen pienlainayhdistys. 2011. Viitattu 1.12.2011. <http://www.pienlainayhdistys.fi/>

Tilastokeskus. 2011. Luottokanta 2011, 3. vuosineljännes. Viitattu 4.1.2012.

<http://www.stat.fi/til/lkan/2011/03/index.html>

YLE Häme. 2012. Pikavippirajoitukset ja positiivinen luottorekisteri lääkkeitä velkakierteeseen. Viitattu 15.3.2012.

http://yle.fi/alueet/hame/2012/02/pikavippirajoitukset_ja_positiivinen_luottorekisteri_laak keita_velkakierteeseen_3278090.html

Ylioppilaslehti 18.3.2010. Pistä mulle heti 50 euroa! Viitattu 4.1.2012.

<http://ylioppilaslehti.fi/2010/03/pistamulle-heti-50-euroa/>

Haastattelut ja ohjelmat

Richard Rosenius. 13.12.2011. Helsinki.

YLE. 2010. MOT: Pikavippiparonit

Kuviot

Kuvio 1: Pikaluoton perintämalli.	11
Kuvio 2: Pikaluottoyritykset Suomessa vuosina 2005-2011.	14
Kuvio 3: Suomen rahalaitosten myöntämät kulutusluotot kotitalouksille.....	16
Kuvio 4: Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä vuosina 1999-2010.	17
Kuvio 5: Uudet maksuhäiriömerkinnät 2001-2009.....	18
Kuvio 6: Uudet maksuhäiriöt 1990-2008.	19
Kuvio 7: Pikaluottojen hintavertailu eri vuosikoroilla.	31

Taulukot

Taulukko 1: Pienlainayritysten tunnuslukuja vuosina 2008-2011.....	15
Taulukko 2: Pikaluottojen ongelmia ja niihin vaikuttaminen	19

Liitteet

Liite 1: Haastattelun kysymysrunko

Haastateltavien toimenkuva yrityksessä ja työkokemus

Oletteko tutustuneet Anna-Maja Henrikssonin asettaman oikeustyöryhmän uuteen pikavippilainsäädännön lakiesitykseen?

Teema 1: Asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi

1. Millä tavoin voitte parantaa asiakkaan luottokelpoisuuden arviointia?
2. Miten asiakkaan luottokelpoisuuden arviointi vaikuttaa liiketoimintaanne?

Teema 2: Hintasäätely

3. Miten mahdollinen korkokatto (36-50 prosenttia lainasummasta) alle 1000 euron lainoille vaikuttaisi yrityksenne toimintaan?
4. Kuinka kielto periä kuluttajilta tekstiviestikulut vaikuttaa liiketoimintaanne?
5. Miten näette asiakkaan oikeudenkäyntikulujen karsimisen?

Teema 3: Lakiuudistuksen tarve

6. Olisiko lakiuudistus mielestänne uhka koko pikaluottoalalle? Perustelee näkemystäsi
7. Kuinka tarpeellinen lakiuudistus mielestänne on? Entä perusteltu?

Teema 4: Vaihtoehdot lainsäädännön tiukentamiselle

8. Mitä vaihtoehtoja lakiesityksellä mielestänne voisi olla?
9. Millä tavoin haluaisitte, että pikaluottoja säädeltäisiin?

Liite 2: Todellisen vuosikoron laskentakaava

Todellinen vuosikorko lasketaan kuluttajasuojalaissa määritellyn kaavan mukaisesti:

$$P = \frac{200 * 12 * R}{K * (T + L)}$$

missä

R = korot ja kulut yhteensä laina-aikana

K = luoton määrä alussa

T = luottoaika kuukausina

L = lyhennysten ja korkojen maksuväli kuukausina